Załącznik do Uchwały Nr XXXVII...../2017
Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 29 czerwca 2017 roku.

AKTUALIZACJA PROGRAMU USUWANIA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WOLBROM NA LATA 2017 -2032

2017

Autor opracowania:

Małopolska Fundacja Energii i Środowiska
ul. Krupnicza 8/3a
31-123 Kraków
www.mafes.com.pl

SPIS TREŚCI

1 Podstawa prawna i metodyka opracowania 4
1.1 Podstawa prawna Programu 4
1.2 Zakres Programu 4

2 Streszczenie 5

3 Dokumenty strategiczne dotyczące usuwania azbestu obowiązujące na terenie Gminy Wolbrom 7
3.1 Aspekty prawa polskiego 7
3.2 Analiza regionalnych planów istotnych z punktu widzenia Programu 8
3.3 Dokumenty Lokalne 9

4 Charakterystyka Gminy Wolbrom 12
4.1 Ogólne informacje 12
4.2 Ukształtowanie terenu 13
4.3 Złoża kopalin 14
4.4 Klimat 14
4.5 Leśnictwo i rolnictwo 15
4.6 Gospodarka 15
4.7 Ludność 16
4.8 Infrastruktura techniczna 17

5 Charakterystyka, wykorzystanie i szkodliwość azbestu 21
5.1 Azbest – charakterystyka ogólna 21
5.2 Zastosowanie azbestu w przemyśle i budownictwie 22
5.3 Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest 23
5.4 Korozja powierzchni płyt azbestowych i emisja włókien azbestu 24
5.5 Wpływ azbestu na zdrowie ludzkie 25

6 Dotychczasowe działania związane z usuwaniem azbestu z terenu Gminy Wolbrom w latach 2007 - 2016 29

7 Ilość azbestu i wyrobów azbestowych planowana do usunięcia do roku 2032 31

8 Cel i zadania programu usuwania azbestu 33
8.1 Aspekty organizacyjne i finansowe 33
8.1.1 Struktury organizacyjne i zasoby ludzkie 33
8.1.2 Zaangażowane strony 34
8.1.3 Budżet 35
8.1.4 Źródła finansowania 35
8.2 Harmonogram wdrażania Programu 36

9 Monitoring i ewaluacja realizacji Programu 37

10 Załączniki 40
10.1 Załącznik nr 1 – Wykaz składowisk odpadów niebezpiecznych w Polsce 41
10.2 Załącznik nr 2 - Informacja o wyrobach zawierających azbest - wzór dokumentu 42
10.3 Załącznik nr 3 - Wykaz podstawowych aktów prawnych dot. azbestu obowiązujących w Polsce 44
10.4 Załącznik nr 4 - Wzór oznakowania wyrobów, odpadów i opakowań zawierających azbest lub wyroby zawierające azbest, a także miejsc ich występowania 49
10.5 Załącznik nr 5 - Wzór Karty Ewidencji Odpadu 51

10.6 Załącznik nr 6 - Wzór Karty Przekazania Odpadu.....53
10.7 Załącznik nr 7 Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest 54

SPIS TABEL

Tabela 1. Odpady wytworzone i zebrane w roku 2016 [Mg]. *19*
Tabela 2. Ilość odpadów zawierających azbest zebrana w poszczególnych latach [Mg] *29*
Tabela 3. Harmonogram wdrażania aktualizacji Programu usuwania azbestu *36*
Tabela 4. Harmonogram monitoringu dla Gminy Wolbrom *38*

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Położenie gminy Wolbrom *12*
Rysunek 2. Zarządzanie strategiczne - długofalowe *33*
Rysunek 3. Zarządzanie operacyjne – praca bieżąca. *34*
Rysunek 4. Układ działań systemu ewaluacji dla Gminy Wolbrom *37*

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w gminie Wolbrom w latach 2010-2016 ..... *17*
Wykres 2. Ilość odpadów zawierających azbest zebrana w poszczególnych latach [Mg] *29*
Wykres 3. Ilość azbestu na terenie Gminy Wolbrom - podział na usunięty i do usunięcia [Mg] *31*
Wykres 4. Prognoza ilości odpadów azbestowych pozostałych do usunięcia w latach 2017 – 2032 [Mg] *32*

1 Podstawa prawna i metodyka opracowania

1.1 Podstawa prawna Programu

„Aktualizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wolbrom na lata 2017 -2032”, zwana dalej Programem, powstała na zamówienie władz Gminy Wolbrom.

Wraz z sukcesywnymi działaniami związanymi z usuwaniem wyrobów azbestowych oraz ciągłą akcją informacyjną o konieczności usuwania azbestu, Program ma na celu wyeliminowanie maksymalnie, jak największej ilości wyrobów zawierających azbest z terenu gminy.

Powstanie Aktualizacji Programu wypełnia obowiązek posiadania takiego dokumentu, wynikający z zapisów ustawowych, otwiera drogę sięgnięcia po dofinansowanie do działań związanych z demontażem, transportem i składowaniem (utylizacją) wyrobów azbestowych. Ponadto jego realizacja wpłynie znacząco na polepszenie jakości powietrza, a tym samym zwiększy komfort życia w gminie, poprawiając stan środowiska naturalnego.

1.2 Zakres Programu

Celem dokumentu jest przedstawienie Programu działań i uwarunkowań, służących usunięciu i unieszkodliwieniu wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wolbrom. Potrzeba jego przygotowania wynika ze świadomości władz Gminy, co do znaczenia aktywności w tym obszarze.

Dane zawarte w Programie są oparte o wyniki inwentaryzacji terenowej przeprowadzonej w roku 2006 i zweryfikowanej o ilości usuniętych odpadów zawierających azbest w latach 2006 – 2017.

Integralną część opracowania stanowi opis sytuacji ogólnej oraz harmonogram rzeczowo finansowy i założenia formalne Programu.

Program został opracowany z uwzględnieniem wszystkich wymaganych wytycznych. **Obejmuje cały obszar geograficzny Gminy.**

Ogólna metodyka

Do prac nad Programem zastosowano podejście ekspercko-partycypacyjne. To proces, w którym, po fazie analiz i diagnoz, prowadzonych przez ekspertów z udziałem przedstawicieli zleceniodawcy (w tym przypadku Gminy), powstaje projekt dokumentu, konsultowany następnie z przedstawicielami decydentów i interesariuszy.

2 Streszczenie

Azbest jest minerałem znanym ludzkości od tysięcy lat. Nadawano mu wiele nazw m.in.: kamień bawełniany, len kamienny, skalny oprzęd, płótno niepalne. Aktualnie używane nazwy: amiantus i azbest (pochodzenia greckiego), odzwierciedlają cechy surowca związane z odpornością na ogień. Minerał wrzucony do ognia nie spala się, nie traci na wadze, a staje się czystszy.

W Europie Południowej znany jest od ponad 2500 lat. W końcu XIX wieku rozpoczęto wydobywanie azbestu na skalę przemysłową. W pierwszych latach ubiegłego stulecia mieszaniny azbestu i cementu wkroczyły do przemysłu materiałów budowlanych w postaci lekkich i wytrzymałych płyt eternitowych stosowanych do pokryć dachowych, a także jako okładziny ścienne oraz wytłaczane panele do dekoracji ścian i sufitów.

Nazwa handlowa azbest odnosi się do sześciu minerałów włóknistych z grupy serpentynów (chryzotyl) i amfiboli (krokidolit, amosyt, termolit, aktynolit i antofilit). Pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami różnych metali.

Trzy najczęściej stosowane minerały azbestowe to:

- krokidolit, „azbest niebieski" należący do grupy amfiboli, najbardziej szkodliwy, rakotwórczy i mutagenny został najwcześniej, bo w latach 80 wycofany z użytkowania,
- amosyt, „azbest brązowy", należący do grupy amfiboli, o szkodliwości pośredniej między krokidolitem i chryzotylem,
- chryzotyl „azbest biały" - przedstawiciel grupy serpentynu najczęściej z azbestów stosowany w produkcji wyrobów azbestowo - cementowych oraz popularnych wyrobów tkanych i przędz termoizolacyjnych.

W Polsce za rakotwórcze dla ludzi uważa się wszystkie gatunki azbestu (aktynolit, amosyt, antofilit, chryzotyl, krokidolit, tremolit).

Poziomy zanieczyszczenia powietrza azbestem, występujące na dawnych stanowiskach pracy, podczas produkcji wyrobów budowlanych z azbestem, kształtujące się na poziomie ok. 0,5 wł/cm^3 (czasem kilkakrotnie przekraczające na niektórych stanowiskach pracy tę wielkość) skutkowały po latach pracy, powstaniem, u części narażonych pracowników. chorób zawodowych zwanych schorzeniami azbestopochodnymi. Do chorób tych należą pylica azbestowa, międzybłoniak opłucnej i rak płuc.

Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na występowanie i typ patologii wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien i ich stężenie oraz czas trwania narażenia.

W Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 zawarto następujące cele:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Gmina Wolbrom prowadzi od roku 2006 zbiórkę odpadów zawierających azbest, która polega na nieodpłatnym odbieraniu odpadów z posesji osób indywidualnych na wniosek mieszkańca i jest organizowana corocznie. Koszt pokrywany jest z dostępnych środków zewnętrznych, przy współfinansowaniu środków własnych gminy.

W latach 2006 – II kwartał 2017 z terenu gminy Wolbrom usunięto 2 535 Mg odpadów azbestowych. W latach 2017 – 2032 do usunięcia z terenu gminy pozostało 8 287 Mg odpadów zawierających azbest.

W maju 2017 r. Gmina Wolbrom złożyła wniosek do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego o dofinansowanie projektu pn. „Kompleksowe usuwanie odpadów azbestowych z terenu Gminy Wolbrom". W ramach projektu w latach 2018 – 2020 planowane jest usunięcie 1 851 Mg odpadów azbestowych – tj. 617 Mg rocznie. Po realizacji projektu do usunięcia pozostanie 6 436 Mg odpadów azbestowych, co rocznie daje liczbę 536,3 Mg.

Budżet Programu Usuwania Azbestu to ok. 300 000 zł rocznie wydatkowanych na usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest w latach 2017-2032, przy uwzględnieniu zewnętrznych środków finansowych. Przewiduje się, że najwięcej środków będzie pochodziło z RPO Województwa Małopolskiego. Na drugim miejscu w wielkości zaangażowania pojawiają się środki własne Gminy.

3 Dokumenty strategiczne dotyczące usuwania azbestu obowiązujące na terenie Gminy Wolbrom

3.1 Aspekty prawa polskiego

Program oczyszczania kraju z azbestu na lata 2009-2032 - załącznik do uchwały Nr 39/2010 Rady Ministrów z dnia 15 marca 2010 r.

W Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 utrzymane zostają następujące cele:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Cele te osiągane będą przez realizację wzajemnie uzupełniających się zadań, na trzech poziomach (centralnym, wojewódzkim i lokalnym: powiatowym i gminnym), finansowanych ze środków prywatnych i publicznych, w tym ze środków budżetowych pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki. Program przewiduje zgrupowanie zadań w pięciu blokach tematycznych:

1. Zadania legislacyjne;
2. Działania edukacyjno-informacyjne obejmujące: działania skierowane do dzieci i młodzieży, szkolenia pracowników administracji rządowej i samorządowej, opracowywanie materiałów informacyjnych i edukacyjnych, ocenę i promocję technologii unicestwiania włókien azbestu w odpadach azbestowych, organizację krajowych i międzynarodowych szkoleń, seminariów, konferencji, kongresów i udział w nich;
3. Zadania w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest obejmujące: usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, oczyszczanie terenów nieruchomości, oczyszczanie obiektów użyteczności publicznej, miejsc publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest, budowę składowisk odpadów azbestowych oraz budowę instalacji i urządzeń do unicestwiania włókien azbestu w odpadach azbestowych, zadania wspierające, w tym wsparcie finansowe opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczania terenów z azbestu na wszystkich szczeblach;
4. Monitoring realizacji Programu w postaci elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest;
5. Działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia, w tym działalność Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem.

Podstawowym warunkiem terminowego oczyszczenia kraju z azbestu jest zapewnienie odpowiednich środków finansowych na prowadzenie prac związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów azbestowych oraz stworzenie regulacji prawnych stymulujących efektywne współdziałanie właścicieli zanieczyszczonych obiektów budowlanych z władzami lokalnymi.

3.2 Analiza regionalnych planów istotnych z punktu widzenia Programu

PROGRAM STRATEGICZNY OCHRONA ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W PERSPEKTYWIE ROKU 2020

Program Strategiczny Ochrona Środowiska został przyjęty Uchwałą nr LVI/894/14 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 października 2014 r.

Niniejszy Program realizuje POŚ dla Województwa Małopolskiego głównie w zakresie:
Priorytet 3. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami opartego na:

- zapobieganiu powstawaniu odpadów,
- przygotowywaniu odpadów do ponownego użycia,
- recyklingu oraz innych metodach odzysku i unieszkodliwiania.

Działanie 3.2 Intensyfikacja odzysku, w tym odzysku energetycznego oraz ograniczenie ilości składowanych odpadów i likwidacja zjawiska nielegalnego składowania odpadów, w tym:

- zapewnienie prawidłowej gospodarki odpadami niebezpiecznymi oraz odpadami z sektora gospodarczego,
- likwidacja dzikich wysypisk odpadów, usuwanie zanieczyszczeń historycznych tzw. „bomb ekologicznych", rekultywacja i rewitalizacja terenów zdegradowanych w tym niewłaściwą gospodarką odpadami.

PLAN GOSPODARKI ODPADAMI WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Przyjęty uchwalą nr xxxiv/509/17 sejmiku województwa małopolskiego z dnia 27 marca 2017 r.

W gospodarce odpadami zawierającymi azbest przyjęto następujący cel:
Intensyfikacja działań na rzecz usuwania wyrobów zawierających azbest w kierunku osiągnięcia celów określonych w przyjętym w dniu 15 marca 2010 r. przez Radę Ministrów „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 - 2032".
Równocześnie określono następujące kierunki działań:

1. Działania informacyjno-edukacyjne ukierunkowane na wzrost świadomości społeczeństwa na temat odpadów zawierających azbest (w tym zagrożenia, kierunki działań itp.),
2. Kontynuacja oraz zwiększenie zaangażowania i wsparcia udzielanego przez administrację samorządową na rzecz działań związanych z usuwaniem azbestu (dotacje, zachęty),
3. Uwzględnianie w ramach realizowanych projektów dotyczących termomodernizacji pełnych efektów ekologicznych, to jest informacji na temat ilości usuniętych i unieszkodliwionych odpadów zawierających azbest,
4. Budowanie składowisk przyjmujących odpady zawierające azbest. Koszty rozbudowy/modernizacji istniejących oraz/lub budowy nowych instalacji zostaną oszacowane na etapie przygotowania projektów.

3.3 Dokumenty Lokalne

STRATEGIA ROZWOJU GMINY WOLBROM NA LATA 2016-2025

Przyjęta uchwałą RM Nr XIX/177/2016 z dn. 26.01.2016 r.

Strategia określa następujące cele operacyjne i zadania dla obszaru strategicznego nr I - Infrastruktura i ochrona środowiska, których realizacją jest niniejszy dokument:
Cel operacyjny 2 - Ochrona Środowiska.
Zadania
2.1 Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i zagospodarowanie odpadów.
2.1.4 Likwidacja dzikich wysypisk śmieci w Gminie.
2.1.5 Sukcesywna bezpieczna eliminacja wyrobów budowlanych zawierających azbest.
2.5 Systematyczne rozpowszechnianie wiedzy i kreowanie postaw proekologicznych wśród społeczeństwa
w gminie.
2.5.1 Systematyczna i ciągła akcja szkoleniowa społeczeństwa.
2.5.2 Kreowanie postaw prośrodowiskowych i proekologicznych w szkołach i wśród mieszkańców
2.5.3 Rozpowszechnianie wiedzy na temat kształtowania postaw i ochrony środowiska. Organizacja spotkań, konkursów promujących postawy ekologiczne, przeprowadzenie szkoleń dla dzieci i młodzieży poświęconych tej tematyce, organizacja seminariów.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA

Dokument przyjęty Uchwałą NR XXVIII/201/05 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 13 kwietnia 2005 roku.

W dziale edukacja ekologiczna określa następujące wyzwania:

- rozbudzanie poczucia odpowiedzialności za stan oraz pomnażanie zasobów środowiska przyrodniczego gminy,
- promowanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych gminy,
- realizowanie programu edukacji ekologicznej we wszystkich szkołach gminy,
- rozwijanie wrażliwości na otaczającą przyrodę oraz postrzeganie zjawisk negatywnych w toku organizowanych wycieczek terenowych czy pracy w ogródkach szkolnych,
- dalsze organizowanie konkursów proekologicznych i akcji porządkowych,

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Przyjęte Uchwałą Nr XX/186/2016 Rady Miejskiej w Wolbromiu z dnia 25 lutego 2016 r.

Ustalenia Studium nie określają szczegółowych rozwiązań technicznych systemów inżynierskich i szczegółowego przebiegu sieci infrastruktury.

Zgodnie z zapisami studium, w zakresie odpadów komunalnych i innych, wiążące są obecnie przepisy odrębne, nakładające na gminę obowiązek zbiórki i segregacji odpadów. Ustalenia Studium nie wpływają więc na regulacje ustanowione na podstawie przepisów odrębnych i planów gminnych.

W zakresie obszarów ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu naturalnego i kulturowego, studium wskazuje na konieczność stałego porządkowania gospodarki odpadami, w tym niebezpiecznymi (w szczególności niedopuszczanie do powstawania składowisk nielegalnych).

W zakresie infrastruktury technicznej studium nie zaleca składowania odpadów niebezpiecznych rozumieniu przepisów odrębnych o odpadach oraz lokalizowania spalarni odpadów.

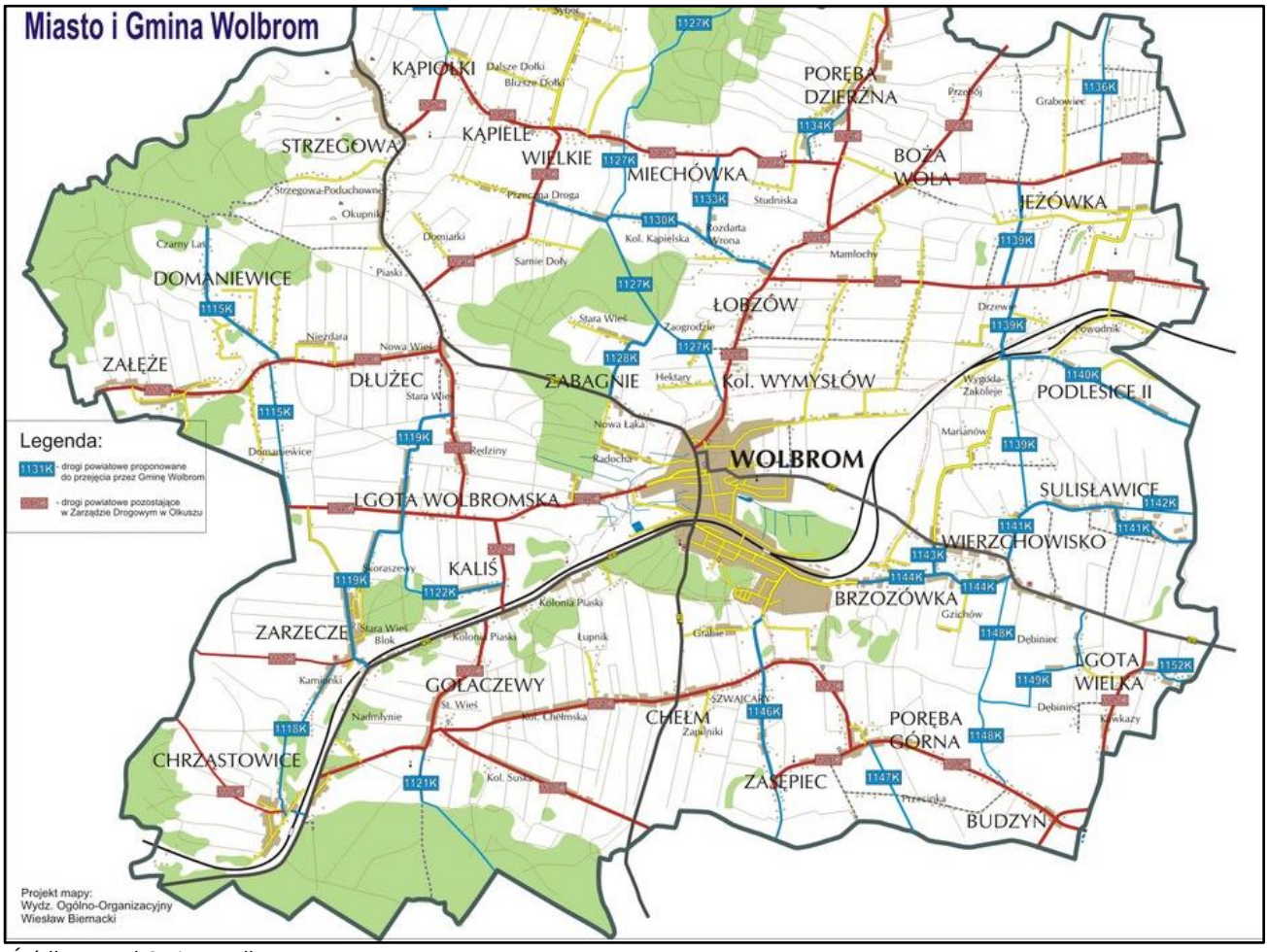
4 Charakterystyka Gminy Wolbrom

4.1 Ogólne informacje

Gmina miejsko – wiejska Wolbrom położona jest w północnej części województwa małopolskiego. Jest jedną z siedmiu gmin w powiecie olkuskim. Jej powierzchnia to 146 km^2 (co stanowi 24% powierzchni powiatu olkuskiego i plasuje gminę Wolbrom na drugim miejscu pod względem powierzchni w powiecie), miasto Wolbrom zajmuje powierzchnię 9,7 km^2.

Gmina leży w strefie wpływów zarówno Śląska (do 1999 roku Gmina Wolbrom należała do województwa katowickiego), jak i Krakowa. Odległość od Katowic wynosi 70 km, od Krakowa 40 km, a od Kielc 100 km.

Rysunek 1. Mapa gminy Wolbrom

Źródło: Urząd Gminy Wolbrom

Gmina Wolbrom leży na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, a dokładnie na terenie Bramy Wolbromskiej, która jest szerokim obniżeniem o przebiegu wschód – zachód rozgraniczającym Wyżynę Olkuską i Wyżynę Częstochowską. Wolbrom jest położony na cyplu wapiennym na wysokości 375 –380 m n.p.m.

Gmina Wolbrom graniczy z następującymi gminami:

- na terenie województwa małopolskiego: Klucze, Olkusz, Trzyciąż, Gołcza, Charsznica,
- na terenie województwa śląskiego: Żarnowiec i Pilica.

Gmina obejmuje swoim zasięgiem miasto Wolbrom oraz 26 sołectw: Bożą Wolę, Budzyń, Brzozówkę, Chełm, Chrząstowice, Domaniewice, Dłużec, Gołaczewy, Jeżówkę, Kaliś, Kąpiele Wielkie, Kąpiołki, Lgotę Wielką, Lgotę Wolbromską, Łobzów, Miechówkę, Podlesice II, Porębę Dzierżną, Porębę Górną, Strzegową, Sulisławice, Wierzchowisko, Zabagnie, Zarzecze, Załęże i Zasępiec.

4.2 Ukształtowanie terenu

Teren gminy Wolbrom położony jest na obszarze dwóch jednostek geologicznych. Są to:

- Niecka Miechowska na wschodzie,
- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska na zachodzie.

W budowie geologicznej wyróżnia się trzy struktury geologiczne: sfałdowane podłoże paleozoiczne, monoklinalnie ułożoną płytę skał mezozoicznych i pokrywę osadów kenozoicznych. Podłoże paleozoiczne znane jest z wierceń. Reprezentowane jest przez utwory syluru (łupki, piaskowce, szarogłazy), dewonu (zlepieńce, dolomity, wapienie) i karbonu (łupki, piaskowce). Na omawianym obszarze podstawowe znaczenie mają skały mezozoiczne. Głównym ogniwem triasu jest trias środkowy reprezentowany przez wapienie i dolomity kruszconośne. Górnotriasowe utwory reprezentowane są przez iły pstre z brekcją ilasto-wapienną oraz przez wapienie. Na obszarze gminy znaczne rozprzestrzenienie mają utwory górnej jury o miąższości dochodzącej do kilkuset metrów. Są one reprezentowane, przez co najmniej trzy typy litologiczne: wapienie skaliste, wapienie płytowe i wapienie ławicowe. Szczególne znaczenie mają wapienie skaliste, gdyż z nich zbudowana jest większość skałek. Wapienie te występują w trzech genetycznych odmianach różniących się podatnością na niszczenie. Osady kredowe odsłaniają się we wschodniej części gminy. Są to dolnokredowe rdzawo-zielonkawe piaski kwarcowe z glaukonitem, źle obtoczone i wysortowane. Miejscami występują wapienno-margliste utwory kredy górnej. Wychodnie utworów marglistych występują pasmami w okolicach Sulisławic i Podlesic, a piasków z glaukonitem i piaskowców pomiędzy Lgotą Wolbromską a Kolonią Piaski, po obu stronach Białej Przemszy. Występują również trzeciorzędowe piaski, iły i namuły, wypełniające kieszenie, kanały i jaskinie krasowe. Utwory czwartorzędowe reprezentowane są głównie przez osady piaszczyste o zróżnicowanej miąższości – od kilkudziesięciu centymetrów do 20 metrów. Maskują one nierówności starszego podłoża. Ze względu na pochodzenie utwory te określane są jako deluwialne i fluwioperyglacjalne. Wschodnia część gminy przykryta jest lessami. Lessy leżą albo na osadach piaszczystych, albo bezpośrednio na skałach górnojurajskich lub górnokredowych. Stanowią one zachodnią część miechowskiego płata lessowego.

W dolinach rzecznych występują holoceńskie piaski i namuły rzeczne. Do bardzo młodych osadów powierzchniowych należą torfy występujące w okolicach Załęża i Dłużca oraz na obszarze działu wodnego między Białą Przemszą a Szreniawą w rejonie Zabagnia, Kalisia i Wolbromia.

4.3 Złoża kopalin

Na terenie gminy nie jest prowadzona eksploatacja złóż kopalin, niemniej jednak zostały udokumentowane następujące złoża:

- złoże wapieni Wolbrom – Zarzecze, którego ewentualna eksploatacja mogłaby być prowadzona na potrzeby przemysłu cementowego (zasoby geologiczne bilansowe 249 590 tys. Mg),
- złoże wapieni w Kąpielach Wielkich, które może być eksploatowane jako surowiec wapienniczy, a także na potrzeby budownictwa i drogownictwa (zasoby geologiczne bilansowe 32 828 tys. Mg),
- złoże wapieni Porąbka, które może być eksploatowane na potrzeby przemysłu budowlanego
  i drogowego. W granicach złoża zalegają cienkopłytowe wapienie pelityczne w wysokich parametrach jakościowych. Pozwalają one na wykorzystanie tych wapieni do produkcji kruszywa łamanego najwyższej klasy. Znajdujący się poniżej kompleks wapieni marglistych może być eksploatowany na potrzeby produkcji nawozów węglanowych (zasoby geologiczne bilansowe 48 248 tys. Mg),
- złoże piasków czwartorzędowych Chrząstowice położone na granicy gmin Wolbrom i Klucze na terenie zalesionym, eksploatowane jest przez Zakłady Wapienno Piaskowe „Sillikaty" S.A.

Torfy występujące małymi płatami na terenie gminy nie mają znaczenia gospodarczego i nie przewiduje się ich eksploatacji. Sedymentacja fitogeniczna została powstrzymana przez przeprowadzoną melioracją.

4.4 Klimat

Obszar gminy należy do klimatu Wyżyn Środkowych, krainy klimatycznej śląsko-krakowskiej. Na klimat istotny wpływ wywarło znaczne wyniesienie nad poziom morza (zwłaszcza północno-zachodniej części) oraz ukierunkowanie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej poprzecznie do przeważającego kierunku wiatrów.

Na badanym obszarze przeważają wiatry z kierunków zachodnich. Klimat rejonu Wolbromia ma charakter przejściowy pomiędzy klimatem kontynentalnym, a oceanicznym. Powoduje to ograniczenie dni mroźnych, a okres wegetacyjny oceniany jest na 200–210 dni w roku. Średnia roczna liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi przeciętnie 60-80 dni.

Średnia roczna temperatura maksymalna dla regionu wynosi 12,4^{o}C, a minimalna – 3°C. Opady roczne oscylują pomiędzy 650 a 750 mm. Większe opady występują na terenie Parku Krajobrazowego, a więc w zachodniej części gminy. Kuesta jurajska zatrzymuje część opadów, więc obszary położone na wschód od niej znajdują się w cieniu opadowym, co wyraża się niższą średnią roczną sumą opadów.

W okolicach źródliskowych Białej Przemszy – na torfowiskach w rejonie miasta Wolbrom oraz w lokalnych zagłębieniach terenu, występują często mgły i zastoiska zimnego powietrza.

4.5 Leśnictwo i rolnictwo

Lasy na terenie gminy Wolbrom zajmują powierzchnię 2 071,20 ha (14,1 % powierzchni ogólnej), w tym lasy państwowe – 1 360,24 ha.

Lasy są zróżnicowane pod względem składu gatunkowego. Występuje takie gatunki jak: jodła, buk, świerk, sosna oraz domieszkowo dąb i modrzew. Zróżnicowanie to wynika z większego udziału siedlisk lasowych. Podkreślić należy, że leśnictwo na terenie gminy pełni ważne funkcje dla zachowania wartości przyrodniczych i krajobrazowych warunkujących rozwój funkcji turystycznych. W lasach ochronnych stosowane są szczególne zasady gospodarki leśnej.

Rolnictwo gminy cechuje znaczne rozdrobnienie. Liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy to 2 822, ich łączna powierzchnia wynosi 10 600,97 ha, a średnia wielkość gospodarstwa to 3,76 ha. W gminie podstawową uprawą są zboża, których powierzchnia wynosi 5 783,87 ha, na drugim miejscu znajdują się ziemniaki, jednak ich powierzchnia uprawy jest znacznie mniejsza i wynosi 578,71 ha.

4.6 Gospodarka

Wolbrom, jest w tej części Wyżyny Częstochowskiej, największym ośrodkiem przemysłowym. Na koniec 2016 roku funkcjonowało 2 389 podmiotów gospodarki narodowej, zarejestrowanych w rejestrze REGON. Największą część stanowią firmy mikro (2 295 podmiotów) zaś pozostałą część: firmy małe - 75 podmiotów, średnie - 17 podmiotów, duże - 2.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowią 78,5 % wszystkich podmiotów.

Dzieląc ogół podmiotów gospodarczych ze względu na sekcje PKD, w gminie funkcjonuje najwięcej przedsiębiorstw z sekcji G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 933 podmioty. Liczna grupa podmiotów skupiona jest również w sekcja F – budownictwo - 286 podmiotów, a także w przetwórstwie przemysłowym, czyli sekcja C z 275 podmiotami.

Ważniejsze przedsiębiorstwa zlokalizowane w Gminie są:

- Fabryka Taśm Transporterowych Wolbrom S.A - podstawową działalnością firmy jest produkcja taśm przenośnikowych w pełnym asortymencie. FTT współpracuje z instytucjami badawczymi w Polsce i za jej granicami, zajmującymi się transportem pionowym i poziomym.

- Fabryka Węży Gumowych i Tworzyw Sztucznych „Fagumit” Sp. z o.o. - producent węży średnio i niskociśnieniowych, znajdujących zastosowanie we wszystkich gałęziach przemysłu.
- FBO Rubber Technology S.A. Fabryka zajmująca się produkcją bieżnikowanych opon do koparek, jak i bieżnikowanych opon do samochodów ciężarowych różnych typów i profili, uznanych w całej Europie.
- Linter Group. Producent przenośników taśmowych, krążników, napędów, elementów tras przenośnikowych. Prowadzący serwis połączeń taśmowych i różnego rodzaju usługi dla górnictwa.
- PPU Storem. Firma działająca w zakresie wykonawstwa konstrukcji stalowych, obróbki skrawaniem, instalacji elektrycznych, c.o. i wod-kan., robót budowlanych.
- PPWG Wolmot Sp. z o.o. Producent szerokiej gamy węży i produktów gumowych dla przemysłu samochodowego.
- TRI Poland Sp. z o.o. Spółka polsko-japońska produkująca gumowo-metalowe elementy antywibracyjne dla przemysłu samochodowego.
- Zakład Badawczo- Produkcyjny TEBAMIX Sp. z o.o. Działalnością firmy jest produkcja mieszanek gumowych oraz świadczenie usług w zakresie badania surowców, mieszanek oraz gotowych wyrobów gumowych.
- Zakłady Mechaniczno- Kuźnicze Wostal Sp. z o.o. Producent wyrobów dla przemysłu maszynowego i metalowego, wykorzystywanych w branży górniczej, budowlanej i transportu technologicznego.
- ES System K sp. z o.o. Producent urządzeń chłodniczych o szerokim zastosowaniu.
- ZiNPLAST sp. z o.o. Producent rur z tworzyw sztucznych. Oferuje kompletne rozwiązania w takich zakresach jak: zewnętrzne i wewnętrzne instalacje wodne, instalacje gazowe, instalacje grzewcze c.o., kanalizacje ciśnieniowe i grawitacyjne, rury osłonowe.

Miasto i Gmina Wolbrom jest lokalnym ośrodkiem rolniczym, przemysłowym i handlowym obejmującym swoimi wpływami sąsiednie gminy Żarnowiec, Pilicę, Trzyciąż, Gołczę, Charsznicę i Klucze.

Gmina wspiera powstawanie nowych podmiotów gospodarczych, podejmuje działania mające na celu stworzenie dogodnych warunków do ich rozwoju. Na jej terenie wyznaczony został obszar w ramach Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

4.7 Ludność

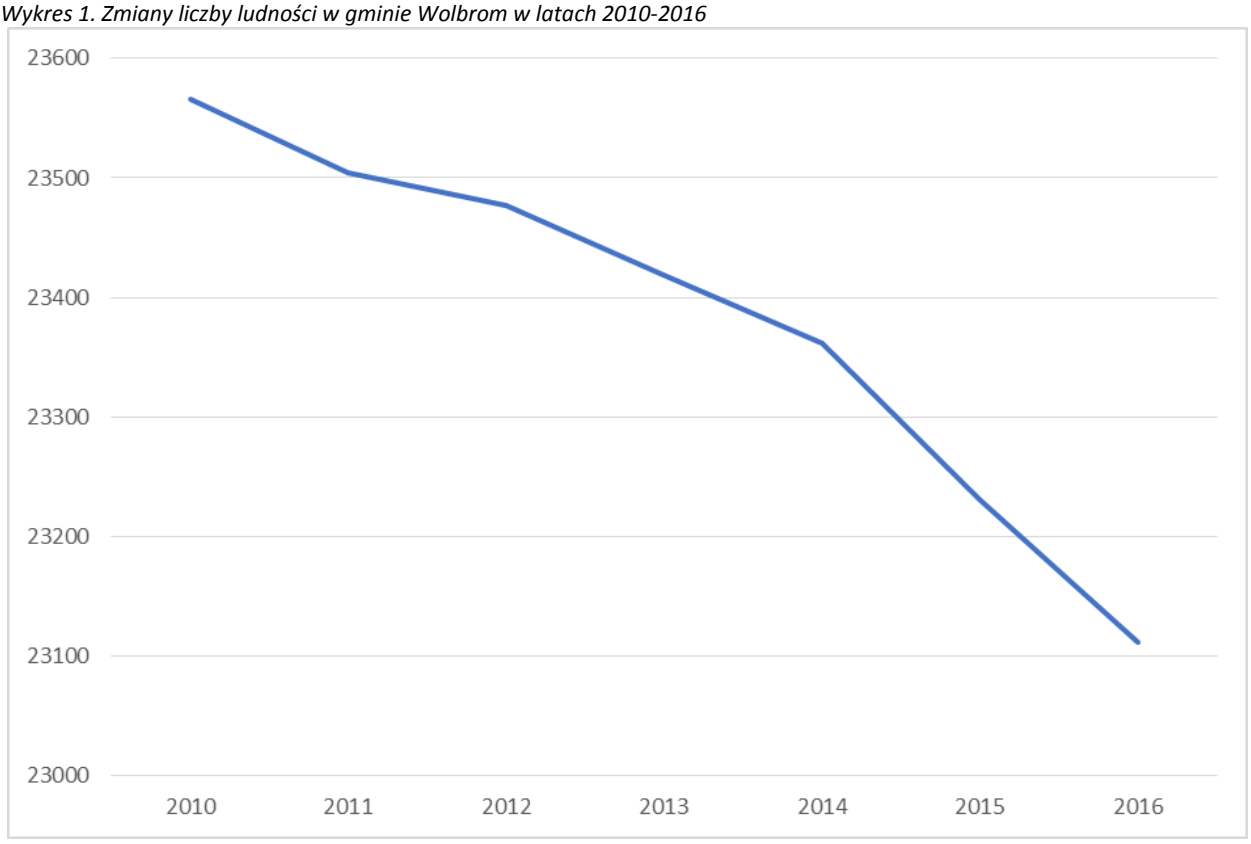
Na koniec 2016 r. liczba mieszkańców gminy Wolbrom wyniosła 23 111 osób.

Na przestrzeni ostatnich lat odnotowuje się spadek liczby mieszkańców, do czego przyczynia się:

- utrzymujący się od lat ujemny przyrost naturalny - pod koniec 2016 r. wskaźnik równy był -50,
- starzenie się społeczeństwa – największą grupę stanowią mieszkańcy w wieku produkcyjnym, tj. 61,8 % ogółu, 21,1 % to mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym, w wieku przedprodukcyjnym jest zaledwie 17,1 % ogółu,
- migracje mieszkańców poza granice gminy.

Zmianę liczby mieszkańców gminy Wolbrom w latach 2010 – 2016 przedstawiono graficznie na wykresie poniżej.

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w gminie Wolbrom w latach 2010-2016

Źródło: Bank danych regionalnych GUS

4.8 Infrastruktura techniczna

Gospodarka wodno-ściekowa

Sieć wodociągowa zasilana jest z 9 ujęć zlokalizowanych na obszarze całej gminy:

- ujęcie „Pompka Kolejowa" - studnia głębinowa. Wydajność studni wynosi 156 m³/h i zapasowa o wydajności 156 m³/h. Służy ona zaspokojeniu potrzeb miejscowości: Wolbrom, Zabagnie, Łobzów, Zaogrodzie i część wsi Brzozówka.

- ujęcie „Kozina" - studnia źródlana. Wydajność studni wynosi 54 m³/h i zapasowa o wydajności 156 m³/h. Służy ona zaspokojeniu potrzeb miejscowości: Wolbrom, Zabagnie, Łobzów, Zaogrodzie i część wsi Brzozówka, jako ujęcie wspomagające ujęcie „Pompka Kolejowa".
- ujęcie „Dłużec" - studnia głębinowa. Wydajność ujęcia głównego wynosi 96 m³/h , zapasowego 72 m³/h. Występuje także zbiornik kontenerowy o pojemności 50 m³. Służy ono zaspokojeniu potrzeb miejscowości: Dłużec, Lgota Wolbromska, Kaliś, Strzegowa, Kąpiele Wielkie, Kąpiołki, Miechówka, zachodnią część wsi Łobzów i Zarzecze.
- ujęcie „Poręba Dzierżna" - dwa ujęcia głębinowe o wydajności po 136 m³/h. Występuje zbiornik podziemny o pojemności 150 m³, a także hydrofornia. Służy ono zaspokojeniu potrzeb miejscowości: Poręba Dierżna, Boża Wola, Jeżówka, Łobzów.
- ujęcie „Domaniewice" - ujęcie głębinowe o wydajności po 29 m³/h. Służy ono zaspokojeniu potrzeb miejscowości: Domaniewice i Załęże.
- ujęcie „Podlesice II" - ujęcie głębinowe. Służy ono zaspokojeniu potrzeb miejscowości: wieś Podlesice II, kolonię Marianów wsi Wierzchowisko i część Podlesic I w sąsiedniej gminie Charsznica.
- ujęcie „Lgota Wielka-Kapkazy" - dwie studnie głębinowe o wydajności 58 i 21 m³/h. Występuje zbiornik podziemny o pojemności 1000 m³, a także hydrofornia. Służy ono zaspokojeniu potrzeb miejscowości: Lgota Wielka, Wierzchowisko, Brzozówka i Budzyń, Poręba Górna – Zasępiec, Kamienna Góra.
- ujęcie „Chełm" - studnia głębinowa podstawowa o wydajności 62 m³/h oraz zapasowa wydajności 50 m³/h, ze zbiornikami zapasowymi o pojemności 10 m³, a także hydrofornia. Służy ono zaspokojeniu potrzeb miejscowości: Chełm, Poręba Górna, część Zasępca, Gołaczewy kolonia Stara Wieś i Piaski oraz osiedle Łukasińskiego w Wolbromiu.
- ujęcie „Chrząstowice" - ujęcie głębinowe o wydajności 60 m³/h. Służy ono zaspokojeniu potrzeb miejscowości: Chrząstowice, Gołaczewy kol. Nadmłynie i Zarzecze kolonia Blok, Gołaczewy kol. Piaski.

Długość sieci wodociągowej na terenie gminy – 238 km, korzysta z niej 96,1 % ludności.

Sieć kanalizacyjna dostępna jest jedynie na obszarze miasta, natomiast na obszarze wiejskim dostęp do niej jest niewielki. Łączna jej długość to 25,5 km, korzysta z niej 35% ludności.

Na terenie gminy Wolbrom działają dwie oczyszczalnie: w Wolbromiu - oczyszczalnia mechaniczno - biologiczna, obsługująca ponad 1 500 przyłączy oraz w Jeżówce - oczyszczalnia biologiczna.

Oczyszczalnia w Wolbromiu

Zgodnie z danymi z 2013 r. charakteryzuje się ona następującymi parametrami:

- Przepustowość Q max d.= 7 378 m^3/d,
- Q śr. d = 3 628,16 m^3/d,
- Typ oczyszczalni: mechaniczno – biologiczna typu „Biooxyblok",
- RLM wynosi 28 100 m,
- Ilość oczyszczonych ścieków komunalnych – 1 504 (tys. m^3/r.),
- Liczba przyłączy do kanalizacji ogółem - 1 502,
- Ścieki po oczyszczeniu doprowadzane są do rzeki Centary,
- Oczyszczalnia posiada aktualne pozwolenie wodno – prawne ważne do 14.10.2020 r.

Oczyszczalnia we wsi Jeżówka

Jest to niewielka oczyszczalnia. Zgodnie z danymi z 2013 r. charakteryzuje się ona następującymi parametrami:

- Przepustowość Q max d.= 30 m^3/d,
- Q śr. d = 4 m^3/d,
- Typ oczyszczalni: biologiczna typu TMB -360,
- RLM wynosi 143 m,
- Ilość oczyszczonych ścieków bytowych – 1,4 (tys. m^3/r.),
- Do oczyszczalni spływają ścieki bytowe z następujących obiektów: budynków mieszkalnych – 6, budynków użyteczności publicznej – 2,
- Ścieki po oczyszczeniu doprowadzane są do potoku Jeżówka,
- Oczyszczalnia posiada aktualne pozwolenie wodno – prawne ważne do 11.10.2017 r.

Gospodarka odpadami

Gmina Wolbrom prowadzi system gospodarowania odpadami zgodnie z wytycznymi ujętymi w „Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Małopolskiego" w szczególności realizując cele: zmniejszenia ilości odpadów komunalnych kierowanych na składowiska, całkowitego wyeliminowania nielegalnych wysypisk odpadów, prowadzenia monitoringu oraz uszczelnienie systemu gospodarowania odpadami.

System gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Wolbrom funkcjonuje prawidłowo i przynosi oczekiwane rezultaty, co najwidoczniej obrazują osiągane przez gminę poziomy recyklingu i przygotowania do ponownego użycia tworzyw sztucznych, papieru i szkła.

Mieszkańcy oddają coraz więcej odpadów segregowanych zmniejszając jednocześnie ilości zmieszanych odpadów komunalnych.

Tabela 1. Odpady wytworzone i zebrane w roku 2016 [Mg].

Odpady wytworzone w 2016 roku	
Rodzaj odpadów	**Ilość odpadów w Mg**
Zmieszane odpady komunalne	**4015,4**
Tworzywa sztuczne	**308,8**
Szkło	**309,3**
Papier i tektura	**146,7**
Bioodpady	**481,9**
Odpady wielkogabarytowe	**97,5**
Zużyte opony	**23,6**
Zużyty sprzęt elektryczny	**25**
Przeterminowane leki	**0,4**
Gruz budowlany	**109,5**
Suma odpadów:	**5.518,1**

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Miasta i Gminy Wolbrom za rok 2016.

Na terenie Gminy azbest i odpady azbestowe nie są składowane. Najbliższe składowiska odpadów niebezpiecznych w znajdują się w Bolesławiu, Tarnowie i Oświęcimiu. W załączeniu do Programu – załącznik nr 1 znajduje się tabela zawierająca wykaz składowisk odpadów niebezpiecznych w Małopolsce i Polsce.

Sieć drogowa

Podstawowym połączeniem komunikacyjnym w gminie Wolbrom jest dawna droga krajowa, a obecnie droga wojewódzka Olkusz – Miechów oraz dodatkowo droga z Krakowa przez Wolbrom do Pilicy i Żarnowca.

Sieć drogowa w gminie przedstawia się następująco:

- długość dróg gminnych wynosi 94,2 km, ponadto dróg dojazdowych do pól na terenie gminy jest ok. 100 km,
- przez teren gminy przebiegają drogi powiatowe o łącznej długości 131,5 km,
- przez teren gminy przebiegają drogi wojewódzkie o łącznej długości 29,3 km (nr 783 prowadząca do Olkusza i Miechowa, nr 794 do Krakowa i Pilicy).

Komunikacja kolejowa

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa Katowice – Lublin. Na terenie gminy Wolbrom znajdują się cztery stacje kolejowe: Jeżówka, Wolbrom (z bocznicą kolejową i rampą), Zarzecze, Chrząstowice. Ponadto przez teren gminy przebiega szerokotorowa linia kolejowa (LHS).

Ścieżki rowerowe

W gminie znajdują się nowo powstałe ścieżki rowerowe wybudowane na obszarze Doliny Wodącej. Ścieżka rowerowa o długości 600 metrów biegnie wzdłuż szlaku turystycznego Partyzantów Ziemi Olkuskiej, od kolonii Poduchowne w Strzegowej w okolice Grodziska Pańskiego. Drugi odcinek długości 1200 metrów wzdłuż Szlaku Warowni Jurajskich rozpoczyna się na skraju lasu w Domaniewicach i kończy opodal skały Biśnik.

Transport publiczny i indywidualny

Komunikacja zbiorowa na terenie gminy obsługiwana jest przez prywatną komunikację zbiorową. Przewoźnicy prywatni świadczą swoje usługi na następujących odcinkach: Wolbrom – Olkusz, Wolbrom – Miechów, Wolbrom – Zawiercie oraz Wolbrom – Kraków.

5 Charakterystyka, wykorzystanie i szkodliwość azbestu

5.1 Azbest – charakterystyka ogólna

Azbest jest minerałem znanym ludzkości od tysięcy lat. Nadawano mu wiele nazw min: kamień bawełniany, len kamienny, skalny oprzęd, płótno niepalne. Aktualnie używane nazwy amiantus i azbest, (pochodzenia greckiego), odzwierciedlają cechy surowca związane z odpornością na ogień. Wywodzi się stąd, iż minerał wrzucony do ognia nie spala się, nie traci na wadze, a staje się czystszy.

W Europie Południowej znany jest od ponad 2500 lat. W końcu XIX wieku rozpoczęto wydobywanie azbestu na skalę przemysłową. W pierwszych latach ubiegłego stulecia mieszaniny azbestu i cementu wkroczyły do przemysłu materiałów budowlanych w postaci lekkich i wytrzymałych płyt eternitowych stosowanych do pokryć dachowych, a także jako okładziny ścienne oraz wytłaczane panele do dekoracji ścian i sufitów.

Nazwa handlowa azbest odnosi się do sześciu minerałów włóknistych z grupy serpentynów (chryzotyl) i amfiboli (krokidolit, amosyt, termolit, aktynolit i antofilit). Pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami różnych metali.

Trzy minerały azbestowe najczęściej stosowane to:

- krokidolit, "azbest niebieski" należący do grupy amfiboli, najbardziej szkodliwy, rakotwórczy i mutagenny został najwcześniej, bo w latach 80 wycofany z użytkowania,
- amosyt, "azbest brązowy", należący do grupy amfiboli, o szkodliwości pośredniej między krokidolitem i chryzotylem,
- chryzotyl "azbest biały" - przedstawiciel grupy serpentynu najczęściej z azbestów stosowany w produkcji wyrobów azbestowo - cementowych oraz popularnych wyrobów tkanych i przędz termoizolacyjnych.

Skład chemiczny chryzotylu jest jednolity, natomiast skład chemiczny i właściwości fizyczne amfiboli są bardzo zróżnicowane. Rozdrabnianie włókien chryzotylowych może prowadzić do uzyskania oddzielnych pojedynczych włókien, podczas gdy rozdrabnianie amfiboli może zachodzić wzdłuż określonej płaszczyzny krystalograficznej włókna. Mechanizmy rozdrabniania amfiboli są ważne ze względu na działanie biologiczne, gdyż wpływają na liczbę cząstek, ich powierzchnię właściwą, co jest szczególnie istotne w przypadku włókien krokidolitowych, które są najbardziej szkodliwą odmianą azbestu.

Główną przyczyną aktywności kancerogennej azbestu jest wydłużony kształt jego cząstek, a więc kształt typu włókno. Krytyczne wymiary włókien respirabilnych azbestu to włókna o długości $L>5$ µm, średnicy $d<3$ µm i stosunku długości do średnicy włókien $L/d \geq 3:1$. Kształt włóknisty azbestu można uznać za czynnik rakotwórczy pod warunkiem, że włókno jest na tyle trwałe, iż może istnieć w środowisku biologicznym przez długi okres. Na przykład chryzotyl ulega częściowemu rozpuszczeniu w płynach fizjologicznych. W odróżnieniu od chryzotylu, krokidolit prawie nie ulega zmianom w środowiskach biologicznych. Względnie dużą częstotliwość występowania międzybłoniaków u pracowników narażonych na krokidolit można by więc tłumaczyć większą trwałością tych włókien w organizmie.

Największe znaczenie przemysłowe miał azbest serpentynowy (chryzotylowy), tworzący cienkie żyły w serpentynitach, o giętkich włóknach (do 0,1 µm grubości), odpornych na działanie czynników chemicznych, wysokich temperatur oraz ścieranie, a także źle przewodzących ciepło i elektryczność.

Azbest amfibolowy wykazujący dużą kwasoodporność, używany do wyrobu tkanin ogniotrwałych, okładzin ciernych szczęk hamulcowych, farb ogniotrwałych, materiałów izolacyjnych oraz niepalnych materiałów budowlanych.

5.2 Zastosowanie azbestu w przemyśle i budownictwie

Z uwagi na liczne, cenne własności użytkowe azbestu i relatywnie niską cenę, jego szerokie zastosowanie w stosunkowo dużych ilościach miało miejsce niemal na całym świeci.e w okresie ostatnich 100 lat. Również na terenie Polski azbest stosowany był w produkcji wielu wyrobów przemysłowych, lecz przede wszystkim (co najmniej w około 80%) do produkcji materiałów budowlanych. Zatem azbest towarzyszy nam od dawna i wyprodukowano znaczne ilości rozmaitych wyrobów z jego udziałem.

Instytucje zajmujące się azbestem, takie jak np. American Lang Association zwracają uwagę, że przeszło 3000 produktów wciąż będących w użytku w USA zawiera azbest. W naszym kraju jest podobnie, choć głównym ilościowo produktem zawierającym azbest są wyroby azbestowo-cementowe, a w tej liczbie płaskie i faliste płyty dachowe i elewacyjne. Szacuje się, że na samych tylko dachach i elewacjach wciąż znajduje się przeszło miliard dwieście milionów m^2 tych płyt, co stanowi około 14,0 milionów ton.

W Polsce azbest stosowano w produkcji następujących grup wyrobów:

- wyroby azbestowo-cementowe (AC) - pokrycia dachowe, rury ciśnieniowe, rury i prostokątne profile stosowane w kanałach wentylacyjnych, płyty i kształtki AC w wymiennikach cieplnych, płyty elewacyjne AC i w niewielkie ilościowo, lecz dawniej powszechnie stosowane kształtki elektrotechniczne (silniki elektryczne, wyłączniki, instalacje przemysłowe),
- masy torkretowe i tzw. miękkie izolacje ognioochronne,
- wyroby tekstylne z azbestu – sznury, maty i koce,
- specjalne, wysokowytrzymałe uszczelki przemysłowe, wyłożenia antywibracyjne,
- materiały i okładziny cierne - sprzęgła i hamulce (obecnie wstępujące w starszych dźwigach i windach, niekiedy w sprzęgłach napędów przemysłowych, do niedawna również w samochodach – klocki hamulcowe),
- masy ogniotrwałe, masy formierskie,
- filtry przemysłowe i diafragmy do produkcji chloru,
- izolacje cieplne.

Poniższy wykaz podaje dominujące ilościowo rodzaje wyrobów azbestowocementowych (AC) produkowanych w Polsce:

- płyty płaskie prasowane tzw. szablony lub płyty „Karo" (PN-66/B -14040),
- płyty faliste i gąsiory nie prasowane (PN-68/B-14041), nisko i wysokofaliste,

- płyty płaskie prasowane okładzinowe (PN-70/B-14044),
- rury bezciśnieniowe (kanalizacyjne) (PN-67/B-14753),
- rury ciśnieniowe (PN-68/B-14750),
- kształtki kanalizacyjne (PN-68/B-14752),
- kształtki do przewodów wentylacyjnych (BN-73/8865-10),
- płytki „PACE" oraz kształtki [AC] prasowane nieimpregnowane dla elektrotechniki (BN-67/6758-01, BN-70/6754-01),
- zbiorniki na wodę,
- osłony do kanałów spalinowych,
- kształtki do wentylacji zewnętrznych,
- kształtki do osłon rurociągów ciepłowniczych.

Spośród płyt płaskich najczęściej na dachach stosowano, zwłaszcza w południowej Polsce płyty typu „Karo" nazywane też, nieprawidłowo, szablonami. Były to płyty o wymiarach 400 - 400 mm i grubości 6 mm. Płyty te dzięki dodatkowemu zagęszczeniu w procesie prasowania cechują się mniejszą porowatością niż płyty faliste. Różnica ta jest dość duża, co uwidacznia nasiąkliwość wynosząca dla płyt „Karo" 16%, podczas gdy nasiąkliwość płyt falistych wynosi 27%. Mała porowatość płyt prasowanych pozwala przypuszczać, że ich odporność na korozję będzie lepsza niż płyt nieprasowanych. Tak jest w istocie i świadczą za tym liczne obserwacje dachów po wielu latach eksploatacji.

5.3 Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest

Wyróżniamy dwie klasy w zależności od zawartości azbestu, stosowanego spoiwa oraz gęstości objętościowej:

- Klasa I („miękkie") obejmuje wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/m^3, zawierające powyżej 20 % azbestu. Najczęściej spotykane w tej grupie były wyroby tekstylne (używane przez pracowników w celach ochronnych), koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury, płytki podłogowe PCW, masy azbestowe natryskowe (stosowane były jako izolacja ognioochronna konstrukcji stalowych i przegród budowlanych).
- Klasa II („twarde") obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m^3, zawierające poniżej 20% azbestu. W wyrobach tych włókna azbestowe są mocno związane. Niebezpieczeństwo dla zdrowia i środowiska stwarza mechaniczna obróbka tych wyrobów (cięcie, wiercenie otworów, rozbijanie, zrzucania). W grupie tej najbardziej rozpowszechnione są płyty azbestowo - cementowe faliste oraz płyty „karo" stosowane jako pokrycia dachowe i elewacje zewnętrzne. Płyty płaskie wykorzystywane były jako elewacje zewnętrzne, ściany osłonowe, ściany działowe, osłony ścian przewodów windowych, szybów wentylacyjnych i instalacyjnych w budownictwie wielokondygnacyjnym. W mniejszych ilościach stosowano rury, w instalacjach wodociągowych i kanalizacyjnych, a także jako przewody kominowe i zsypy.

5.4 Korozja powierzchni płyt azbestowych i emisja włókien azbestu

Wyroby azbestowo-cementowe ze względu na rodzaj zastosowanych substancji składowych można porównać z betonem towarowym. Korozja eternitu (nazwa towarowa wyrobów azbestowo-cementowych) przebiega podobnie jak korozja betonu. Określenie czasu „technicznego życia" eternitu, zależne od wielu czynników, jest przedmiotem aktywnej dyskusji środowisk naukowych. Ze względu na zróżnicowanie czynników korozyjnych występujących w środowisku przeciętny okres użytkowania waha się od 20 do 60 lat. Z tych powodów przyjmuje się, że przeciętny czas użytkowania wyrobów eternitowych (zawierających od 9,5% - 12,5% czystego azbestu) to 30 lat. Po osiągnięciu wieku technologicznego (około 30 lat) z wyrobów azbestowocementowych rozpoczyna się „samoistne" pylenie włókien azbestu. W niektórych przypadkach stan ten może wystąpić tak wcześniej, jak i później. Powoduje to pojawianie się zwiększonego stężenia włókien w otoczeniu obiektów z wbudowanym azbestem. Dodatkowym źródłem emisji tychże włókien są wyroby z odłamanymi częściami, bądź całkowicie popękane. Kolejnym powodem zwiększenia emisji włókien do powietrza atmosferycznego jest korozja biologiczna, czyli obecność glonów i mchów na powierzchni płyty eternitowej.

Największym źródłem zagrożenia pyłami azbestu są wszelkie prace wykonywane przy wyrobach zawierających azbest. Biorąc pod uwagę roboty polegające na demontażu wyrobów zawierających azbest twardy (gęstość powyżej 1000 kg/m^3), istniejące wymogi prawne zapewniają dużą prewencję pylenia włókien azbestu (oczywiście pod warunkiem bezwzględnego stosowania się do procedur i przepisów oraz dobrych praktyk przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest).

Podobnie sytuacja wygląda, gdy mamy do czynienia z transportem i utylizacją. Przykładem tego niech będą badania prowadzone na składowiskach wyrobów azbestowych, gdzie notowane stężenia włókien azbestu nie przekraczają norm ustalonych dla powietrza, jakim oddychają ludzie w strefie zamieszkania. Natomiast demontaż (bądź w zasadzie zrywanie eternitu z dachów i elewacji) przez osoby nieuprawnione
i nieprzeszkolone doprowadza do znacznych przekroczeń norm czystości powietrza w zakresie zapylenia pyłem i włóknami azbestu.

Karygodną praktyką jest wyrzucanie wyrobów azbestowych do lasów, rowów i innych miejsc. Powoduje to nie tylko znaczne skażenie powietrza w okolicy (najczęściej czystego, bo leśnego), ale ryzyko rozprzestrzenienia po większym terenie i potęgowanie skażenia.

Obserwowany jest również proceder (chociaż zmniejsza się ostatnio już jego skala) montażu eternitu z dachu na dach. Powoduje to skażenie podczas zdejmowania z pierwszego dachu (roboty są wykonywane przez osoby przypadkowe, do tego w pośpiechu), również podczas transportu, a szczególnie w czasie układania zdemontowanych uprzednio płyt na dachu docelowym.

Wszystkie opisywane powyżej, naganne zachowania kuriozalnie uzyskują akceptację społeczną (pomimo faktu, iż tego rodzaju działania szkodzą zdrowiu tegoż społeczeństwa) i uchodzą karze pomimo funkcjonowania odpowiednich przepisów. Warto zaznaczyć, że od stycznia 2005 r. wymienione powyżej praktyki podlegają sankcjom karnym z mocy przepisów Kodeksu Karnego i są zagrożone oprócz grzywny karą pozbawienia wolności do lat 3.

Pozostałe źródła emisji, poza wspomnianymi z obiektów budowlanych, są sukcesywnie likwidowane. Jednym z największych jest emisja włókien z wyrobów i części samochodowych. Azbest był używany jako

domieszka, bądź główny składnik różnych części zamiennych przemysłu samochodowego – głównie okładzin ciernych. Zatem źródłem emisji pozostają samochody używające starych (już zakazanych części), bądź importowanych, głównie z krajów byłego Związku Radzieckiego, gdzie – niestety stosowanie azbestu nie jest zabronione. Istnieje również śladowa ilość włókien azbestu w powietrzu pochodzenia naturalnego. Jednakże w polskich warunkach (z uwagi na niewystępowanie naturalnych złóż azbestu) jest to ilość praktycznie pomijalna (na poziomie tła).

5.5 Wpływ azbestu na zdrowie ludzkie

W Polsce za rakotwórcze dla ludzi uważa się wszystkie gatunki azbestu (aktynolit, amosyt, antofilit, chryzotyl, krokidolit, tremolit).

Poziomy zanieczyszczenia powietrza azbestem, występujące na dawnych stanowiskach pracy, podczas produkcji wyrobów budowlanych z azbestem, kształtujące się na poziomie ok. 0,5 wł/cm^3 (czasem kilkakrotnie przekraczające na niektórych stanowiskach pracy tę wielkość) skutkowały po latach pracy, powstaniem, u części narażonych pracowników, chorób zawodowych zwanych schorzeniami azbestopochodnymi. Do chorób tych należą: pylica azbestowa, międzybłoniak opłucnej i rak płuc.

Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien, zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na występowanie i typ patologii wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien i ich stężenie oraz czas trwania narażenia.

Azbestoza (pylica azbestowa)

Jest jedną z odmian tzw. pneumoconiosis, schorzeń wynikłych z nadmiernego zapylenia płuc. Pylica azbestowa mimo, że nie jest jedyną chorobą wywołaną przez azbest, może być określana mianem zawodowej choroby pracowników azbestu. Azbestoza jest chorobą nieuleczalną. Okres inkubacyjny przekracza dziesięć lat, a symptomy choroby mogą wystąpić dopiero po dwudziestu latach. W przypadku azbestozy okres od zaistnienia choroby do śmierci jest uzależniony od ilości wchłoniętego azbestu i czasokresu narażenia na azbest. Małe ilości azbestu wchłaniane w długim okresie, podobnie jak duże dawki pyłu azbestowego nawet w relatywnie krótkim okresie mogą wywołać nieodwracalne zmiany w płucach. Można przypuszczać, że przy odpowiedniej profilaktyce, ograniczeniu z ewentualnym wycofaniem z produkcji i użycia materiałów zawierających azbest, pylica azbestowa, jako choroba zostanie wyeliminowana w ciągu następnych dwudziestu do czterdziestu lat.

Mezotelioma (międzybłoniak opłucnej i otrzewnej)

Jednym z efektów zdrowotnych obserwowanych u osób narażonych na znaczące oddziaływanie azbestu jest coraz częściej rejestrowany wzrost zachorowalności na międzybłoniaki. Pojawiają się one przy narażeniu na pośrednie poziomy zanieczyszczeń powietrza określane też poziomami parazawodowymi.

Rak opłucnej i rak otrzewnej są nowotworami, o których współczesna medycyna wie, że są one wywołane tylko przez azbest. Mezotelioma jest złośliwą i śmiertelną formą nowotworową. Okres inkubacji mezoteliomy może trwać 20 do 40-tu lat, ale znane są przypadki zachorowania już po 14-tu

latach od pierwszego kontaktu z azbestem. W odróżnieniu od azbestozy, określenie relacji między ilością azbestu i czasem narażenia na włókna azbestowe a pierwszymi symptomami choroby jest obecnie niemożliwe. Wśród osób, o nawet nikłym narażeniu ograniczonym do sporadycznych kontaktów z pyłem azbestowym, (na przykład w szkole, czy nawet w przedszkolu) obserwowane były przypadki zachorowań.

Bardzo młody wiek w chwili rozpoznania (lub zgonu), biorąc pod uwagę okres karencji nowotworu, świadczy o ich narażeniu środowiskowym już we wczesnym dzieciństwie.

Zapadalność na międzybłoniaka opłucnej w populacji generalnej w Polsce wynosi ok. 5 przypadków na 1 mln ludności. Ciągle trwająca ekspozycja środowiskowa stanowi więc poważne zagrożenie dla zdrowia mieszkańców, w szczególności dzieci i młodzieży mających częsty, bezpośredni kontakt ze źródłami emisji.

Rak płuc

Ryzyko zachorowania na raka płuc, w odróżnieniu od mezoteliomy, jest o tyle większe, że w samych oskrzelach i oskrzelikach oprócz włókien azbestowych znajdują się inne zanieczyszczenia nie wydalone z płuc, często o charakterze rakotwórczym. W połączeniu z mechanicznymi zdolnościami włókien azbestu do cięcia komórek tkanki ludzkiej, proces tworzenia się narośli nowotworowej w wielu przypadkach jest tylko sprawą czasu. Tutaj należy zwrócić szczególną uwagę na tzw. synergizm między paleniem papierosów a rakiem płuc u pracowników mających do czynienia z azbestem. Dym z papierosa zawierający różne substancje toksyczne, paraliżuje jeden z najistotniejszych systemów obronnych układu oddechowego: układ śluzowo-rzęskowy umożliwiając tym samym coraz większej ilości substancji obcych głębszą penetrację oskrzelików. Jedną z rakotwórczych substancji zawartych w dymie z papierosa jest benzo-a-piren, który w połączeniu z włóknem azbestu ma zwiększone możliwości penetracji tkanki płucnej, podnosząc tym samym ryzyko powstania nowotworu.

Innymi kancerogenami mogą być związki niklu i chromu. Sam azbest jest tylko czynnikiem, który, zdaniem niektórych lekarzy, nie jest zdolny do wytworzenia nowotworu bez obecności czynnika inicjującego. Osoba, która nie pali papierosów jest 10-ciokrotnie mniej narażona na raka płuc, niż osoba paląca.

Azbest staje się zagrożeniem dla zdrowia, gdy dojdzie do korozji lub jakiegokolwiek uszkodzenia wyrobów zawierających azbest (łamanie, kruszenie, cięcie i każda inna obróbka). Procesy te powodują uwalnianie się włókien do powietrza i możliwość wdychania ich do płuc. Azbest dobrze zabezpieczony i nieuszkodzony nie stanowi zagrożenia.

Zagrożenia płynące ze strony wyrobów azbestowych

Zachorować mogą nie tylko osoby, które miały kontakt z azbestem ze względu na charakter wykonywanej pracy, ale i te, które narażone są na długotrwałe wdychanie włókien azbestowych o małym stężeniu lub na krótkotrwałe przebywanie w miejscu o ich bardzo wysokim stężeniu. Oznacza to, że wykonując wielokrotnie drobne naprawy w materiale zawierającym azbest, czy też mieszkając lub spędzając wakacje w okolicy, gdzie w pobliżu znajduje się nielegalne wysypisko wyrobów zawierających azbest, zdrowie może być zagrożone. Obecnie nie wiadomo, jaka minimalna ilość pyłu azbestowego wywołuje choroby. Wiemy jednak, że im więcej włókien azbestu wdychanych jest do układu

oddechowego, tym większe ryzyko choroby. A ta może pojawić się nawet po ponad 30 latach od momentu kontaktu z włóknami azbestu.

Potencjalne objawy chorób wywołanych przez zatrucie azbestem

Azbest wywołuje choroby układu oddechowego, dlatego ból w klatce piersiowej, silny kaszel lub duszności powinny być natychmiastowym sygnałem ostrzegawczym, by udać się do lekarza pierwszego kontaktu.

Najczęstsza lokalizacja wyrobów azbestowych

W Polsce azbest najczęściej wykorzystano do produkcji:

- pokryć dachów: eternit i papa dachowa,
- płyt elewacyjnych i balkonowych,
- rur do wykonywania instalacji wodociągowych, kanalizacyjnych i C.O.,
- przewodów kominowych i zsypów w blokach,
- sprzęgieł i hamulców do wind,
- różnych typów izolacji cieplnej, bojlerów, kotłów, wymienników ciepła, C.O.,
- ognioodpornych koców azbestowych.

To są jedynie przykłady najliczniej obecnych w budownictwie mieszkaniowym w Polsce wyrobów z azbestem. Należy pamiętać, że azbest był stosowany w około 3000 produktów, dlatego jeżeli tylko zachodzi podejrzenie, że dany wyrób może zawierać azbest, bezpieczniej jest założyć, że tak jest. Azbest stanowi zbyt duże zagrożenie dla zdrowia ludzi i środowiska naturalnego, aby ponosić jakiekolwiek ryzyko pomyłki.

Rozpoznanie obecności azbestu

Azbest nie ma zapachu i trudno go samemu zidentyfikować. Każdy właściciel posiada jednak dokumentację techniczną nieruchomości i tam najpierw należy szukać informacji na temat użytych podczas budowy materiałów. W innych przypadkach obecność azbestu może określić jedynie specjalistyczne akredytowane laboratorium.

Usuwanie azbestu wspólnym obowiązkiem

Obowiązek inwentaryzacji i usuwania wyrobów zawierających azbest ciąży na właścicielach nieruchomości (domów, sklepów, hurtowni, itp.), wspólnotach i spółdzielniach mieszkaniowych, a w przypadku budynków komunalnych, na gminach, z tytułu własności oraz odpowiedzialności prawnej dotyczącej ochrony osób trzecich od szkód mogących wynikać z nieodpowiedniej eksploatacji przedmiotu stanowiącego własność (Rozporządzenie w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest). Sprawdzenie, czy na terenie nieruchomości znajdują się wyroby zawierające azbest i powiadomienie o tym właściwej jednostki samorządu terytorialnego to nie tylko powinność nałożona na właścicieli przez państwo, ale i wyraz troski o zdrowie własne, bliskich oraz o czystość środowiska. Należy to zrobić jak najszybciej.

Działania w przypadku stwierdzenia obecności azbestu na danej nieruchomości

Jeżeli tylko istnieje takie podejrzenie, najlepiej jest jak najszybciej skontaktować się z właścicielem nieruchomości lub z urzędem gminy bądź powiatu w celu uzyskania informacji o dalszym postępowaniu oraz spowodowania, aby właściciel nieruchomości podjął działania zabezpieczające zgodnie z obowiązującymi przepisami.

6 Dotychczasowe działania związane z usuwaniem azbestu z terenu Gminy Wolbrom w latach 2007 - 2016

Kompleksowa Inwentaryzacja wyrobów azbestowych na terenie Gminy Wolbrom odbyła się w roku 2006. Na obszarze gminy zlokalizowano 10 822 Mg wyrobów zawierających azbest.

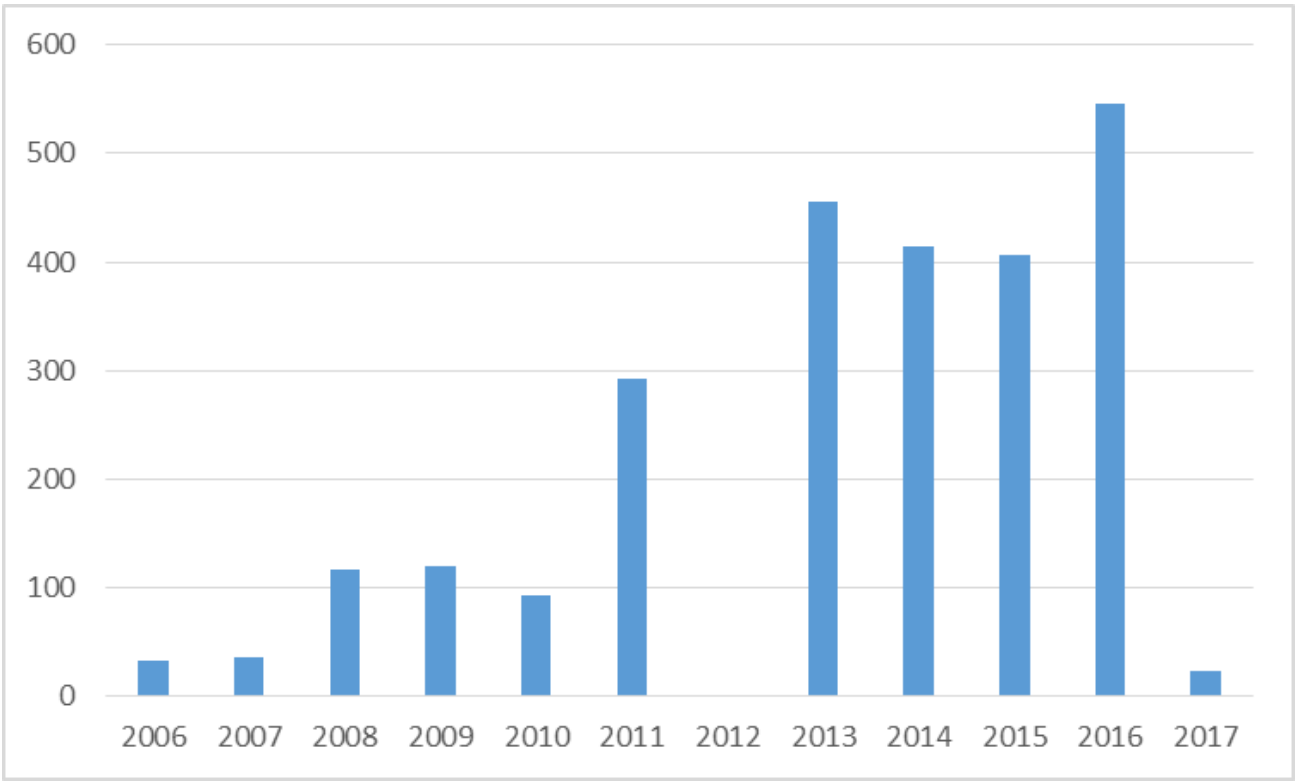
Gmina Wolbrom prowadzi od roku 2006 zbiórkę odpadów zawierających azbest, która polega na nieodpłatnym odbieraniu odpadów z posesji osób indywidualnych na wniosek mieszkańca i jest organizowana corocznie. Koszt pokrywany jest z dostępnych środków zewnętrznych przy współfinansowaniu środków własnych gminy.

Tabela 2. Ilość odpadów zawierających azbest zebrana w poszczególnych latach [Mg]

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
32	35,610	116,82	119,82	92,38	292,58	0	455	415	406	546	23,75

Źródło: Urząd Miasta Wolbrom

Wykres 2. Ilość odpadów zawierających azbest zebrana w poszczególnych latach [Mg]

Źródło: Urząd Miasta Wolbrom

Finansowanie

Odbiór odpadów azbestowych w latach 2006-2011 był realizowany ze środków własnych - GFOŚiGW - 50% oraz dotacji z Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w wysokości 50%

Od roku 2012 korzystano ze środków zagranicznych w ramach programu polsko-szwajcarskiego, który zakończył się w roku 2016, przy podziale finansowym 85/15% (gdzie udział własny gminy wynosił 15%

wartości zadania) W roku 2012 prowadzony był nabór wniosków, natomiast zbiórka odpadów realizowana była w latach 2013-2016, stąd brak efektów realizacyjnych w tym roku (patrz wykres powyżej).

Wysokość zaangażowania środków finansowych na oczyszczanie gminy z azbestu:

W latach 2006-2011

- Środki własne gminy 113 tys. zł,
- Inne (np. z PFOŚiGW) 112 tys. zł,

W latach 2013-2016

- Środki własne gminy 160.7 tys. zł,
- Środki zagraniczne (np. z UE) 910,6 tys. zł.

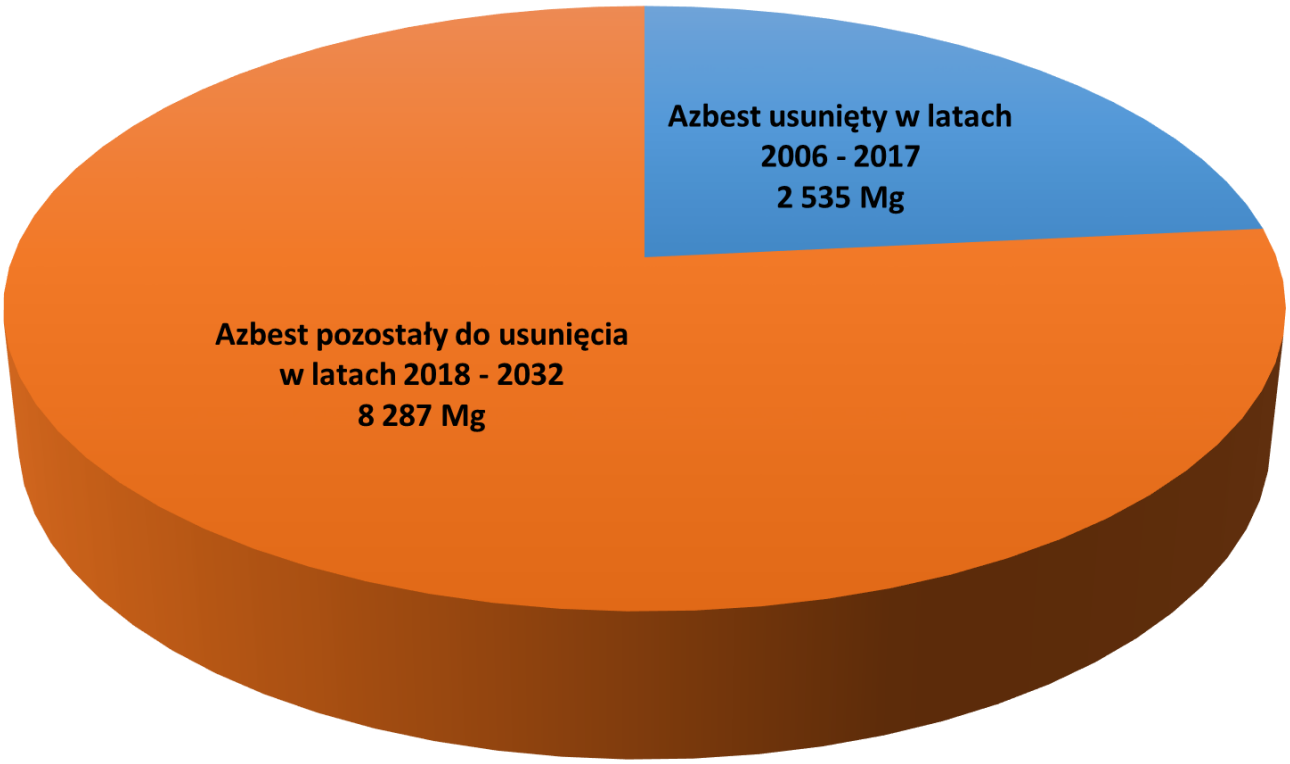
Odpady azbestowe po usunięciu z obszaru gminy były składowane:

- w latach 2006-2010 - Składowisko Odpadów Niebezpiecznych w Ujkowie Starym gm. Bolesław,
- w latach 2013- 2016 - Składowisko Dobrów gm. Tuczępy.

7 Ilość azbestu i wyrobów azbestowych planowana do usunięcia do roku 2032

W roku 2006 na obszarze gminy zlokalizowano 10 822 Mg wyrobów zawierających azbest. Gmina Wolbrom prowadzi od roku 2006 zbiórkę odpadów zawierających azbest. W latach 2006 – II kwartał 2017 z terenu gminy Wolbrom usunięto 2 535 Mg odpadów azbestowych.

Wykres 3. Ilość azbestu na terenie Gminy Wolbrom - podział na usunięty i do usunięcia [Mg]

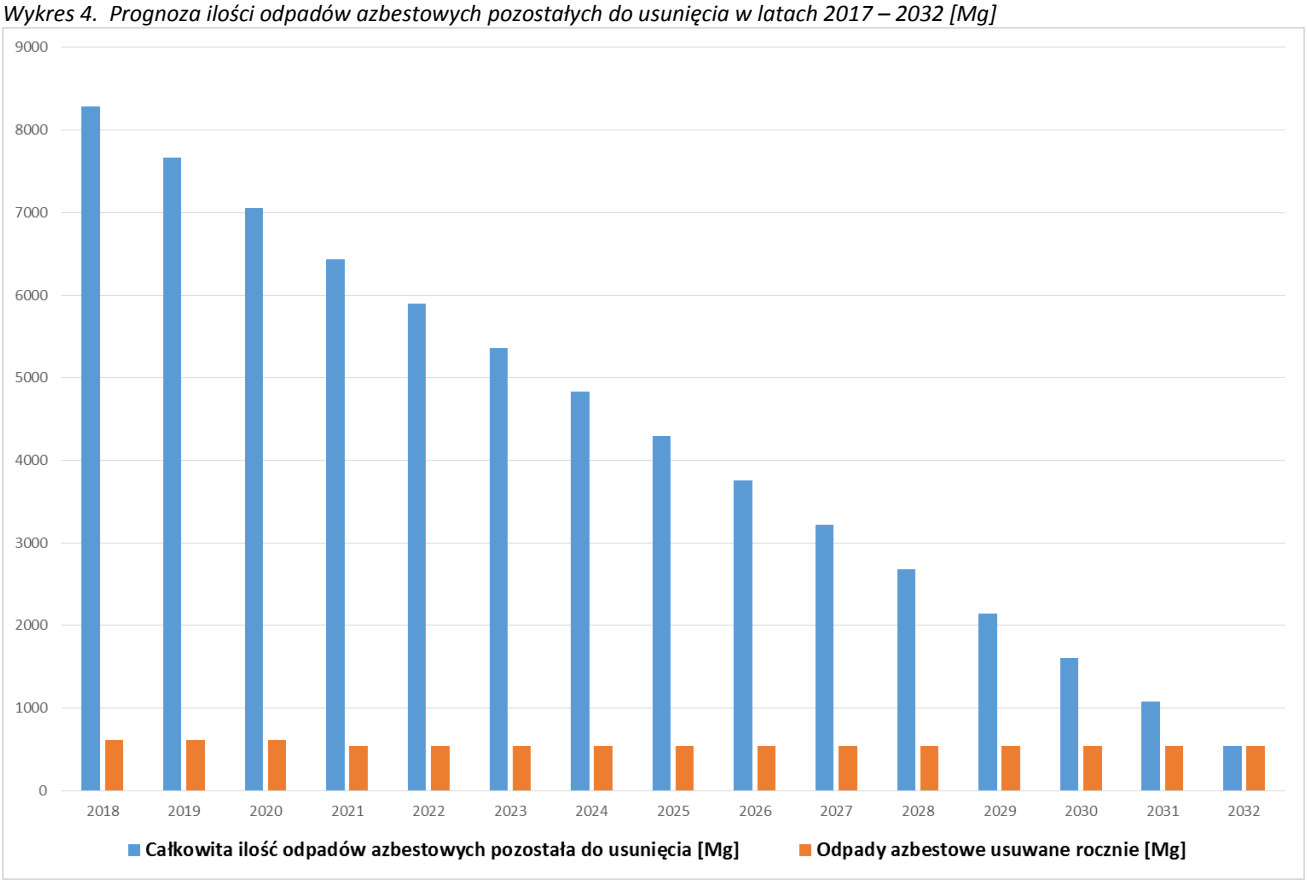

Źródło: Urząd Miasta Wolbrom

Na lata 2017 – 2032 do usunięcia z terenu gminy pozostało 8 287 Mg odpadów zawierających azbest.

W maju 2017 r. Gmina Wolbrom złożyła wniosek do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego o dofinansowanie projektu pn. „Kompleksowe usuwanie odpadów azbestowych z terenu Gminy Wolbrom". W ramach projektu w latach 2018 – 2020 planowane jest usunięcie 1 851 Mg odpadów azbestowych – 617 Mg rocznie. Po realizacji projektu do usunięcia pozostanie 6 436 Mg odpadów azbestowych, co rocznie, do roku 2032, daje wartość 536,3 Mg.

Wykres 4. Prognoza ilości odpadów azbestowych pozostałych do usunięcia w latach 2017 – 2032 [Mg]

Źródło: Urząd Miasta Wolbrom, obliczenia własne

Kontynuacja prac związanych z usuwaniem odpadów azbestowych z terenu Gminy Wolbrom doprowadzi do eliminacji zagrożenia azbestem na terenie Gminy do roku 2032.

8 Cel i zadania programu usuwania azbestu

Celem Programu jest bezpieczne usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest z obszaru Gminy Wolbrom.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację niżej wymienionych zadań określonych w Programie:

- zwiększenie zakresu wiedzy mieszkańców na temat azbestu, jego bezpiecznego użytkowania i usuwania (likwidacja przyzwolenia społecznego na nielegalne zachowania związane z azbestem - nieuprawniony demontaż i wyrzucanie odpadów m.in. do lasów),
- stworzenie właściwych warunków do wdrożenia obowiązujących przepisów prawnych oraz dobrych praktyk związanych z wyrobami azbestowymi,
- zachęcenie mieszkańców do udziału w Programie poprzez wykorzystanie możliwości uzyskania wsparcia finansowego ze środków pomocowych UE, dzięki zapisom w RPO województwa małopolskiego na lata 2015 – 2020,
- stworzenie sprzyjających warunków usuwania wyrobów azbestowych w całym okresie działania Programu,
- kompleksowe zorganizowanie usuwania azbestu i koordynacja robót budowlanych koniecznych do zakończenia procesu wymiany pokryć na bezazbestowe.

8.1 Aspekty organizacyjne i finansowe

8.1.1 Struktury organizacyjne i zasoby ludzkie

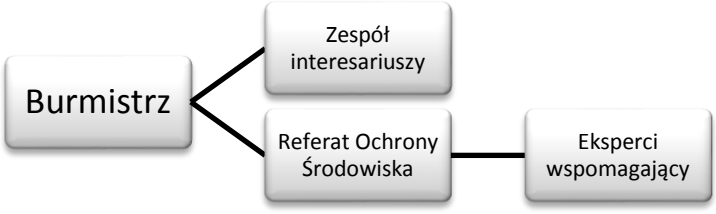
Założenia dla systemu wdrażania

Jak wspomniano powyżej przygotowanie i realizacja Programu są formalnym zobowiązaniem Władz Gminy. To one odpowiadają za efekty i uporządkowanie wdrażania poszczególnych działań jak również, zgodnie
z procedurą przewidzianą przepisami prawa, będą decydowały o jego aktualizacji.

Jednostka koordynująca i monitorująca realizację Programu będzie znajdowała się w strukturze Referatu Ochrony Środowiska.

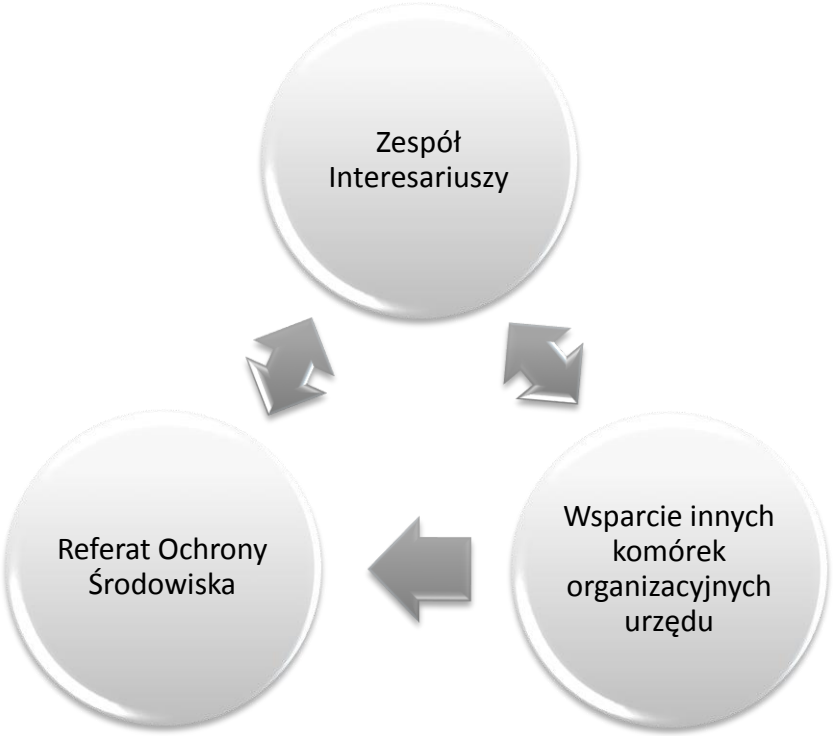
Proponowany system wdrażania Programu

Rysunek 2. Zarządzanie strategiczne - długofalowe

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 3. Zarządzanie operacyjne – praca bieżąca.

Dane: opracowanie własne

Zasoby ludzkie

Do realizacji Programu przewiduje się zaangażowanie obecnie pracującego personelu w Urzędzie Miasta oraz jednostek gminnych. **Jednostką bezpośrednio koordynującą** jak wspomniano powyżej, będzie Referat Ochrony Środowiska, w ramach którego działają stanowiska związane z realizacją inwestycji z zakresu rolnictwa i ochrony środowiska

8.1.2 Zaangażowane strony

Opis interesariuszy Programu

Dwie główne grupy interesariuszy to: interesariusze zewnętrzni oraz interesariusze wewnętrzni.

Interesariusze zewnętrzni Programu dla Gminy Wolbrom to:

- sołtysi;
- mieszkańcy Gminy;
- firmy działające na terenie Gminy;
- organizacje i instytucje niezależne od Gminy, a zlokalizowane na jego terenie;

Interesariusze wewnętrzni, wśród których można wymienić:

- członków Rady Miasta,

- pracowników Urzędu Miasta,
- pracowników jednostek budżetowych Gminy.

8.1.3 Budżet

Budżet Programu to ok. 300 000 zł rocznie wydatkowanych na usuniecie azbestu i wyrobów zawierających azbest w latach 2017-2032, przy uwzględnieniu zewnętrznych środków finansowych

Przewiduje się, że najwięcej środków będzie pochodziło z RPO Województwa Małopolskiego. Na drugim miejscu w wielkości zaangażowania pojawiają się środki finansowe własne Gminy.

8.1.4 Źródła finansowania

Warunkiem sprawnej realizacji każdego przedsięwzięcia jest zaplanowanie środków finansowych niezbędnych na jego realizację. Ma to szczególne znaczenie w przypadku wdrażania Programu, ponieważ zakłada on działania odnoszące się, bądź realizowane przy współpracy z mieszkańcami.

Główne źródła finansowania usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest:

- Środki własne – budżet gminy,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego

Działanie 5.2 ROZWIJANIE SYSTEMU GOSPODARKI ODPADAMI

Poddziałanie 5.2.2 - GOSPODARKA ODPADAMI – SPR

W ramach rozwoju systemu gospodarki odpadami, zgodnego z hierarchią sposobów postępowania z odpadami przewiduje się wsparcie w następujących obszarach:

- Przedsięwzięcia związane z usuwaniem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest.

Wsparcie zostanie udzielone jednostkom samorządu terytorialnego, które przeprowadziły inwentaryzację wyrobów zawierających azbest oraz posiadają program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Warunkiem wsparcia inwestycji w tym Poddziałaniu będzie ich uwzględnienie w Planie Inwestycyjnym Planu Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego (WPGO) zatwierdzonym przez Ministra Środowiska.

Kwota alokacji przeznaczona na dofinansowanie wszystkich projektów w ramach konkursu wynosi 86 620 000,00 zł. (słownie złotych: osiemdziesiąt sześć milionów sześćset dwadzieścia tysięcy 00/100), przy czym dofinansowanie pochodzi wyłącznie ze środków EFRR.

Alokacja podzielona jest na Subregiony w następujący sposób:

- Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM) – 11 087 360,00 zł,
- Subregion tarnowski – 18 623 300,00 zł,

- Subregion sądecki – 22 174 720,00 zł,
- Subregion podhalański – 13 685 960,00 zł,
- Małopolska Zachodnia – 21 048 660,00 zł.

Maksymalny całkowity poziom dofinansowania wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu wynosi 85%.

8.2 Harmonogram wdrażania Programu

Poniżej przedstawiono harmonogram prac związanych z usuwaniem azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wolbrom na lata 2017 -2032. Intensyfikacja działań będzie zależeć od pozyskanych środków finansowych.

Tabela 3. Harmonogram wdrażania aktualizacji Programu usuwania azbestu

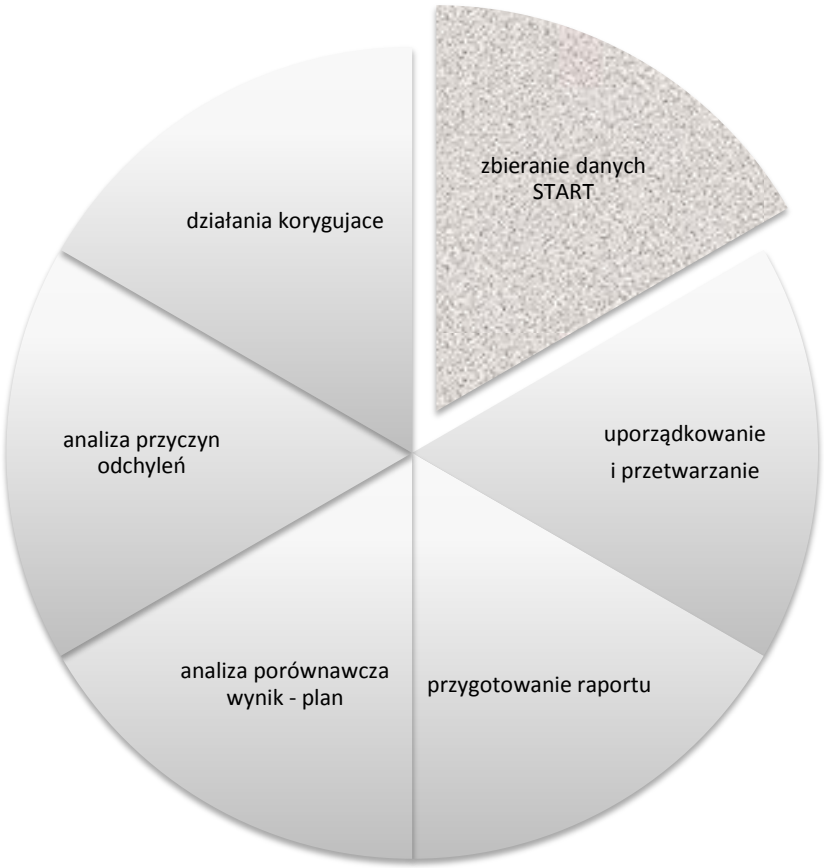
L.p.	Nazwa zadania	Okres realizacji	Koszt realizacji
1	Weryfikacyjna Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest u osób fizycznych	2017 - 2032	15 000 zł
2	Aktualizacja Programu usuwania azbestu	W miarę potrzeb	5 000 zł
3	Nabór wniosków na usuniecie odpadów zawierających azbest od mieszkańców gminy	2017 - 2032	-
4	Wnioskowanie o dofinansowanie Programu ze środków zewnętrznych	2017 - 2032	4 000 zł rocznie
5	Dofinansowanie kosztów demontażu, transportu i składowania odpadów zawierających azbest – mieszkańcy gminy		ok. 270 000 zł rocznie
6	Działalność informacyjna i edukacyjna	2017 - 2032	1 000 zł rocznie
7	Aktualizacja Bazy azbestowej	2017 - 2032	-
8	Monitoring i ocena realizacji programu w zakresie usuwania azbestu z terenu Gminy Wolbrom	2017 - 2032	-
9	Likwidacja dzikich składowisk odpadów zawierających azbest	2017 - 2032	brak danych

Źródło: Urząd Miasta Wolbrom

9 Monitoring i ewaluacja realizacji Programu

Ocena realizacji Programu polegać będzie przede wszystkim na systematycznej, obserwacji postępów we wdrażaniu.

Rysunek 4. Układ działań systemu ewaluacji dla Gminy Wolbrom

Źródło: opracowanie własne

Powyższy system wymaga gromadzenia oraz analizy danych.

Ewaluacja programu będzie oceną stopnia realizacji programu i osiąganych oraz osiągniętych efektów na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu, wsparta dodatkowymi narzędziami oceny. Czyli odpowiedź na pytanie, czy działania są w rzeczywistości na tyle skuteczne na ile zakładano, i czy nie jest wymagana modyfikacja programu.

W przypadku ewaluacji Programu będzie to:

- *proces tzw. on going*, czyli realizowany w trakcie wdrażania Programu (co do zasady w połowie okresu). Podczas tego procesu poddane analizie zostaną osiągnięte na tym etapie produkty i rezultaty, dokonana zostanie ocena jakości realizacji Programu i stopnia zgodności z założeniami wstępnymi. Ocenione zostaną założenia przyjęte na etapie programowania (cele, wskaźniki).

Zdiagnozowany zostanie kontekst realizacji Programu tzn.: uwarunkowania społeczne, ekonomiczne, prawne, organizacyjne. Dokonana zostanie analiza tego, czy w zaplanowanej formie Program może i powinien być nadal realizowany. Ten etap ewaluacji może przyczynić się do pewnych modyfikacji realizacji oraz aktualizacji przyjętych założeń. Stwarza szansę obiektywnego przyjrzenia się dotychczasowym efektom, rezultatom i pozwala zweryfikować pierwotne założenia, które były podstawą do stworzenia Programu i jej wdrażania. W ramach procesu zostanie opracowany tzw. raport weryfikacyjny.

Ważnym czynnikiem decydującym o skuteczności tych działań jest uporządkowanie i powtarzalność, zarówno w terminach jak i zakresach pozyskiwanych informacji. Poniżej przedstawiony został proponowany harmonogram działań monitoringowych.

Tabela 4. Harmonogram monitoringu dla Gminy Wolbrom

Opracowanie dokumentacji monitoringowej w latach	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Przygotowanie raportów okresowych z wdrażania Programu									
Inwentaryzacja terenowa - weryfikacyjna									
Raport weryfikacyjny									
Aktualizacja Programu									

Źródło: opracowanie własne

Każdy z raportów będzie musiał być przygotowany i przedstawiony do zatwierdzenia Burmistrzowi Gminy nie później niż do końca I kwartału roku następującego po okresie sprawozdawczym.

Program usuwania azbestu może być zmieniany i aktualizowany na każdym etapie jego wdrażania. Będzie to decyzja Burmistrza.

Opis narzędzi monitoringowych:

Raport okresowy - to dokument stanowiący sprawozdanie z realizacji działań i poziomu osiągnięcia wskaźników.

Inwentaryzacja terenowa weryfikacyjna – to dokument zawierający wyniki powtórnego procesu inwentaryzacji,

Raport weryfikacyjny - to dokument zawierający ocenę porównawczą działań planowanych i zrealizowanych oraz wskazanie zmian korygujących Programu.

Aktualizacja Programu – to przygotowanie dokumentu opartego na nowych danych z inwentaryzacji weryfikacyjnej terenowej.

Wskaźniki ilościowe i jakościowe oceny uzyskanych efektów

Proponuje się przyjąć następujące ilościowe wskaźniki oceny uzyskanych efektów na koniec każdego roku kalendarzowego począwszy od 2017 r.:

- Ilość usuniętych wyrobów i odpadów zawierających azbest – [Mg]

Odpowiedzialność za pozyskanie danych monitoringowych w tym wskaźników będzie spoczywała na Kierowniku Referatu Ochrony Środowiska. Sprawozdania z realizacji programów dotacyjnych będą przygotowane przez komórki organizacyjnej urzędu w zależności od bezpośredniej odpowiedzialności wynikającej z regulaminu organizacyjnego i przekazywane do koordynatora wykonawczego.

Na dzień przygotowania programu Gmina nie przewiduje przeznaczenia dodatkowych środków na realizacje działań monitoringowy, nie wyklucza jednakże zmiany tej decyzji po przeanalizowaniu pierwszego okresu sprawozdawczego.

10 Załączniki

1. Wykaz składowisk odpadów niebezpiecznych w Polsce
2. Informacja o wyrobach zawierających azbest - wzór dokumentu
3. Wykaz podstawowych aktów prawnych dot. azbestu obowiązujących w Polsce
4. Wzór oznakowania wyrobów, odpadów i opakowań zawierających azbest lub wyrobów zawierających azbest, jak i miejsc ich występowania
5. Wzór Karty Ewidencji Odpadu
6. Wzór Karty Przekazania Odpadu
7. Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest - wzór dokumentu

10.1 Załącznik nr 1 – Wykaz składowisk odpadów niebezpiecznych w Polsce

Stan na 1 stycznia 2016 r.

Lp.	Województwo	Gmina	Miejscowość	Rodzaj
1.	ZACHODNIOPOMORSKIE	Sianów	Sianów	Ogólnodostępne
2.	ZACHODNIOPOMORSKIE	Myślibórz	Dalsze	Ogólnodostępne
3.	WIELKOPOLSKIE	Konin	Konin	Ogólnodostępne
4.	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	Bartoszyce	Wysieka	Ogólnodostępne
5.	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	Elbląg	Elbląg	Ogólnodostępne
6.	ŚWIĘTOKRZYSKIE	Tuczępy	Dobrów	Ogólnodostępne
7.	ŚLĄSKIE	Świętochłowice	Świętochłowice	Ogólnodostępne
8.	ŚLĄSKIE	Sosnowiec	Sosnowiec	Ogólnodostępne
9.	ŚLĄSKIE	Knurów	Knurów	Ogólnodostępne
10.	ŚLĄSKIE	Jastrzębie-Zdrój	Jastrzębie-Zdrój	Ogólnodostępne
11.	POMORSKIE	Gdańsk	Gdańsk	Ogólnodostępne
12.	POMORSKIE	Chojnice	Nowy Dwór	Ogólnodostępne
13.	POMORSKIE	Kwidzyn	Gilwa Mała	Ogólnodostępne
14.	POMORSKIE	Słupsk	Bierkowo	Ogólnodostępne
15.	PODLASKIE	Miastkowo	Czartoria	Ogólnodostępne
16.	PODLASKIE	Zambrów	Czerwony Bór	Ogólnodostępne
17.	PODKARPACKIE	Pysznica	Pysznica	Ogólnodostępne
18.	PODKARPACKIE	Radymno	Młyny	Ogólnodostępne
19.	PODKARPACKIE	Ostrów	Kozodrza	Ogólnodostępne
20.	PODKARPACKIE	Oleszyce	Futory	Ogólnodostępne
21.	MAZOWIECKIE	Sierpc	Rachocin	Ogólnodostępne
22.	MAŁOPOLSKIE	Bolesław	Ujków Stary	Ogólnodostępne
23.	MAŁOPOLSKIE	Tarnów	Tarnów	Ogólnodostępne
24.	MAŁOPOLSKIE	Oświęcim	Oświęcim	Ogólnodostępne
25.	ŁÓDZKIE	Rawa Mazowiecka	Pukinin	Ogólnodostępne
26.	ŁÓDZKIE	Radomsko	Płoszów	Ogólnodostępne
27.	LUBUSKIE	Gorzów Wielkopolski	Chróścik	Ogólnodostępne
28.	LUBELSKIE	Chełm	Srebrzyszcze	Ogólnodostępne
29.	LUBELSKIE	Kraśnik	Piaski	Ogólnodostępne
30.	LUBELSKIE	Kraśnik	Piaski	Ogólnodostępne
31.	KUJAWSKO-POMORSKIE	Pruszcz	Małociechowo	Ogólnodostępne
32.	KUJAWSKO-POMORSKIE	Piotrków Kujawski	Bycz	Ogólnodostępne
33.	DOLNOŚLĄSKIE	Polkowice	Trzebcz	Ogólnodostępne
34.	DOLNOŚLĄSKIE	Trzebnica	Marcinowo	Ogólnodostępne
35.	ŚLĄSKIE	Dąbrowa Górnicza	Dąbrowa Górnicza	Zakładowe
36.	ŚLĄSKIE	Dąbrowa Górnicza	Dąbrowa Górnicza	Zakładowe
37.	ZACHODNIOPOMORSKIE	Barwice	Jeziorki	Planowane
38.	LUBELSKIE	Włodawa	Włodawa	Planowane

Źródło: http://www.bazaazbestowa.gov.pl/plans

10.2 Załącznik nr 2 - Informacja o wyrobach zawierających azbest - wzór dokumentu

(Dz.U.08. poz. 31)

WZÓR

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST[1)]

1. Nazwa miejsca/urządzenia/instalacji, adres[2)]:
   .....
   .....
2. Wykorzystujący wyroby zawierające azbest - imię i nazwisko lub nazwa i adres:
   .....
   .....
3. Rodzaj zabudowy[3)]: .....
4. Numer działki ewidencyjnej[4)]: .....
5. Numer obrębu ewidencyjnego[4)]: .....
6. Nazwa, rodzaj wyrobu[5)]: .....
   .....
7. Ilość posiadanych wyrobów[6)]: .....
8. Stopień pilności[7)]: .....
9. Zaznaczenie miejsca występowania wyrobów[8)]:
   a) nazwa i numer dokumentu: .....
   b) data ostatniej aktualizacji: .....
10. Przewidywany termin usunięcia wyrobów: .....
11. Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia[6)]:
    .....

.....

(podpis)

data .....

_____

[1)] Za wyrób zawierający azbest uznaje się każdy wyrób zawierający wagowo 0,1 % lub więcej azbestu.

[2)] Adres faktycznego miejsca występowania azbestu należy uzupełnić w następującym formacie: województwo, powiat, gmina, miejscowość, ulica, numer nieruchomości.

[3)] Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, budynek mieszkalno-gospodarczy, inny.

[4)] Należy podać numer działki ewidencyjnej i numer obrębu ewidencyjnego faktycznego miejsca występowania azbestu.

[5)] Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- rury i złącza azbestowo-cementowe pozostawione w ziemi,

- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- drogi zabezpieczone (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, po trwałym zabezpieczeniu przed emisją włókien azbestu),
- drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura; podać jakie.

[6)] Ilość wyrobów zawierających azbest należy podać w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (kg, m^2, m^3, m.b., km).

[7)] Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" określonej w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089).

[8)] Nie dotyczy osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami. Należy podać nazwę i numer dokumentu oraz datę jego ostatniej aktualizacji, w którym zostały oznaczone miejsca występowania wyrobów zawierających azbest, w szczególności planu sytuacyjnego terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest, dokumentacji technicznej.

10.3 Załącznik nr 3 - Wykaz podstawowych aktów prawnych dot. azbestu obowiązujących w Polsce

Ustawy:

1. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 290)

Zgodnie z art. 30 ust. 7 w/w ustawy w przypadku występowania azbestu właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 w/w artykułu, jeśli ich realizacja m.in. może spowodować zagrożenie bezpieczeństwa ludzi, pogorszenie stanu środowiska bądź pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych.

2. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 roku, Nr 3, poz. 20 z późn. zm.)

Ustawa zakazuje wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec. Zgodnie
z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Do wyjątków należy azbest i wyroby zawierające azbest dopuszczone do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy. Wykaz tych wyrobów określa corocznie Minister właściwy do spraw gospodarki w drodze rozporządzenia. Ustawa reguluje również zagadnienia związane z opieką zdrowotną pracowników, którzy mieli kontakt z azbestem.

3.Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz.U. 2015 poz. 1203)

Ustawa reguluje problematykę dotycząca substancji i preparatów chemicznych, w tym niebezpiecznych oraz określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji
i preparatów chemicznych, w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko.

4. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 1987)

Zgodnie z art. 1 ust. 1 art. 1. ustawa określa środki służące ochronie środowiska, życia i zdrowia ludzi zapobiegające i zmniejszające negatywny wpływ na środowisko oraz zdrowie ludzi wynikający z wytwarzania odpadów i gospodarowania nimi oraz ograniczające ogólne skutki użytkowania zasobów i poprawiające efektywność takiego użytkowania. Ustawa określa obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym m.in. odpadów niebezpiecznych.

Ustawa reguluje postępowanie w zakresie zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania, w tym składowania odpadów, a także wymagania techniczne i organizacyjne dotyczące składowisk odpadów. Ustawa określa m.in. zakres planów gospodarki odpadami, sposób ich opiniowania i sposób monitorowania, zasadę spójności planu z planem wyższego szczebla oraz określa rodzaj odpadów, które powinny być ujęte na każdym szczeblu ich opracowania.

5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2017 nr 0 poz. 519)

Zgodnie z art. 1 ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Ustawa reguluje m.in. opracowanie programów

ochrony środowiska, prowadzenie państwowego monitoringu środowiska, postępowanie w sprawie ocen oddziaływania na środowisko, ochronę powietrza przed zanieczyszczeniem i sposób postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska, ochronę powierzchni ziemi, przeciwdziałania zanieczyszczeniom w tym: konieczność oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których on się znajduje, konieczność dokumentowania informacji dotyczącej m.in. występowania azbestu.

6. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 2001r. nr 100, poz. 1085, z późn. zm.)
Ustawa reguluje sposób postępowania oraz obowiązki podmiotów określanych ustawą. Art. 54 ustawy odnosi się do odpowiednich zapisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Ustawa udziela delegacji ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, do określenia w drodze rozporządzenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, ministrem właściwym do spraw transportu oraz ministrem właściwym do spraw środowiska - sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

7. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 1834)
Ustawa reguluje zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Przewóz materiałów niebezpiecznych w kraju określają przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR). Przepisy umowy ADR oraz ustawy określają warunki załadunku
i wyładunku oraz przewozu odpadów niebezpiecznych. Wymagane są świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów oraz szkolenie kierowcy pojazdów w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.

II. Rozporządzenia:
1. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2014 r., poz. 1923) zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych
w wymienionych niżej grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym:
- 06 07 01* - Odpady azbestowe z elektrolizy,
- 06 13 04* - Odpady z przetwarzania azbestu,
- 10 11 81* - Odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła),
- 10 13 09* - Odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo -azbestowych,
- 15 01 11* - Opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy
wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
- 16 01 11* - Okładziny hamulcowe zawierające azbest,
- 16 02 12* - Zużyte urządzenia zawierające azbest,
- 17 06 01* - Materiały izolacyjne zawierające azbest.
- 17 06 05* - Materiały konstrukcyjne zawierające azbest

2. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie zmiany rozporządzenia w sprawie przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach

występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz.U. 2015 poz. 1450) – zgodnie ze zmianą informacje dotyczące wyrobów zawierających azbest są bezpośrednio wprowadzane przez wójta/ burmistrza/ prezydenta miasta do bazy azbestowej, administrowanej przez ministra właściwego do spraw gospodarki, dostępnej pod adresem internetowym www.bazaazbestowa.gov.pl

3. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. z 2014 r. Nr 0, poz. 1169).

4. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie składowisk odpadów (Dz. U. 2013 r. Nr 0, poz. 523).

5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami (Dz.U. 2015 poz. 796).

6. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 czerwca 2008 r. w sprawie rodzajów odpadów, których przewóz w celu unieszkodliwiania jest zabroniony (Dz. U. Nr 119, poz. 769).

7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2014 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości pobieranej wody (Dz. U. z 2014 r. Nr 0, poz. 1542).

8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. Nr 16, poz. 87).

9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 grudnia 2014 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. z 2014 r., poz. 1973).

10. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 listopada 2014 r. w sprawie standardów emisyjnych dla niektórych rodzajów instalacji, źródeł spalania paliw oraz urządzeń spalania lub współspalania odpadów (Dz. U. z 2014. Nr 0, poz. 1546).

11. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez marszałka województwa rejestru wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2013 Nr 0, poz. 25).

12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudnienia przy niektórych z tych prac (Dz.U. 2016 poz. 1509).

13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 października 2015 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz.U. 2015 poz. 1875).

14. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz.U. 2016 poz. 71).

15. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 16 stycznia 2015 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane na składowisku odpadów w sposób nieselektywny (Dz.U. 2015 poz. 110).

16. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089).

17. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 16 lipca 2015 r. w sprawie dopuszczania odpadów do składowania na składowiskach (Dz.U. 2015 poz. 1277).

18. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31).

19. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji (Dz. U. Nr 183, poz.1896).

20. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 185, poz. 1920, z późn. zm.).

21. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. Nr 13, poz. 109).

22. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbeście (Dz. U. Nr 189, poz. 1603).

23. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 33, poz. 166).

24. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym
w środowisku pracy (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 1117).

25. Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. Nr 19, poz. 231).

26. Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla

zdrowia
w środowisku pracy (Dz.U. 2016 poz. 952).

27. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia
w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 216, poz. 1824).

28. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 16 października 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dziennika budowy, montażu i rozbiórki, tablicy informacyjnej oraz ogłoszenia zawierającego dane dotyczące bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia (Dz.U. 2015 poz. 1775).

29. Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu ADR (Dz.U. 2017 poz. 695).

30. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 120, poz. 1126).

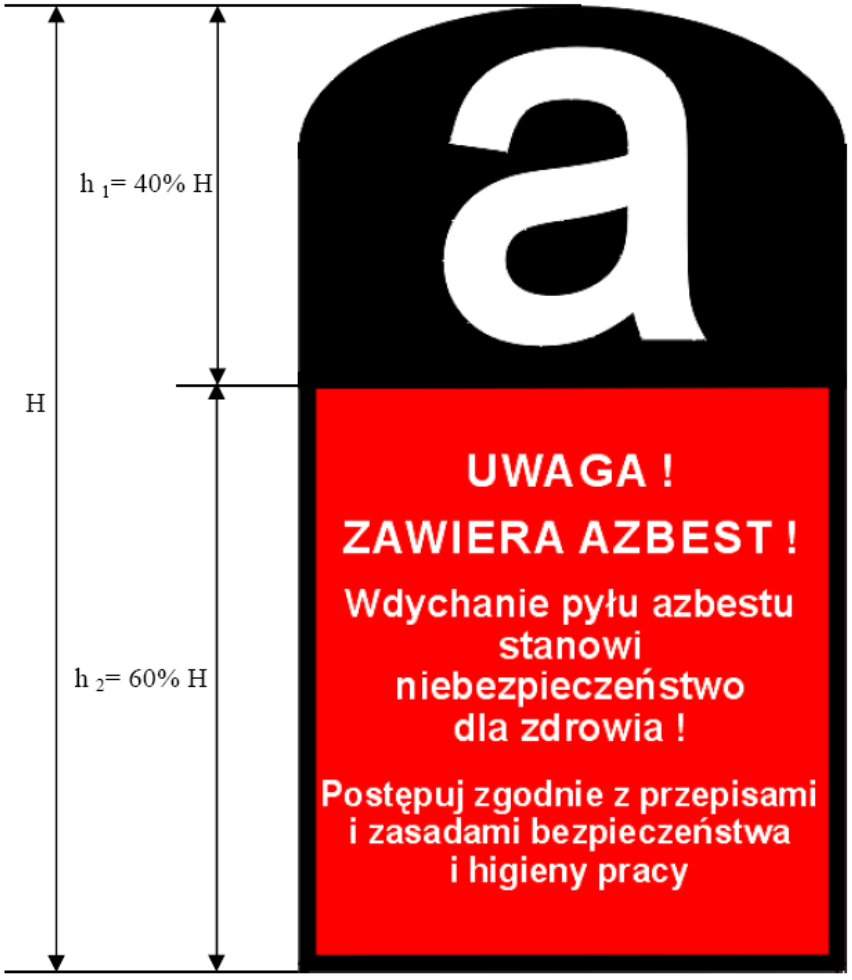
31. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 23 lutego 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia kursów z zakresu przewozu towarów niebezpiecznych (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 315 2016.03.26).

32. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentacji przetwarzania danych osobowych oraz warunków technicznych i organizacyjnych, jakim powinny odpowiadać urządzenia i systemy informatyczne służące do przetwarzania danych osobowych (Dz. U. Nr 100, poz. 1024).

III. ZARZĄDZENIA:

1. Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielonych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. Nr 19, poz. 231).

10.4 Załącznik nr 4 - Wzór oznakowania wyrobów, odpadów i opakowań zawierających azbest lub wyroby zawierające azbest, a także miejsc ich występowania

Wszystkie wyroby zawierające azbest lub ich opakowania powinny być oznakowane w następujący sposób:

a) oznakowanie zgodne z podanym wzorem powinno posiadać wymiary: co najmniej 5 cm wysokości (H) i 2,5 cm szerokości,
b) oznakowanie powinno składać się z dwóch części:
   górnej (h_1 = 40 % H) zawierającej literę "a" w białym kolorze na czarnym tle,
   dolnej (h_2 = 60 % H) zawierającej wyraźny i czytelny napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle,
c) jeśli wyrób zawiera krokidolit, zwrot "zawiera azbest" powinien być zastąpiony zwrotem "zawiera krokidolit/azbest niebieski".

10.5 Załącznik nr 5 - Wzór Karty Ewidencji Odpadu

KARTA EWIDENCJI ODPADU[1)]			**Nr karty**	**Rok kalendarzowy**
Kod odpadu[2)]				
Rodzaj odpadu[2)]				
Procentowa zawartość PCB w odpadzie[3)]				
Posiadacz odpadów[4)]				
Adres posiadacza odpadów[5)]				
Województwo	Gmina	Miejscowość	Telefon służbowy	Faks służbowy
Ulica		Nr domu	Nr lokalu	Kod pocztowy
Miejsce prowadzenia działalności[6)]				
Województwo	Gmina	Miejscowość	Telefon służbowy	Faks służbowy
Ulica		Nr domu	Nr lokalu	Kod pocztowy

Działalność w zakresie:[7)]	W	Zb	Od	Un	Ok
	☐	☐	☐	☐	☐

Miesiąc	Masa wytworzonych odpadów [Mg][8,9)]	Masa odebranych odpadów komunalnych [Mg][8,10,11)]	Masa przyjętych odpadów [Mg][8)]	Nr karty przekazania odpadu[12)]	**Gospodarowanie odpadami**					
					We własnym zakresie			**Odpady przekazane**		imię i nazwisko osoby sporządzającej
					masa [Mg][8,13)]	metoda odzysku R[14)]	metoda unieszkodliwiania D[15)]	masa [Mg][8)]	nr karty przekazania odpadu[16)]	

Objaśnienia:

1) W przypadku wytwarzania, zbierania, odzysku i unieszkodliwiania odpadów należy sporządzać osobną kartę ewidencji odpadu dla każdego miejsca prowadzenia działalności, z wyjątkiem usług, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 22 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. W przypadku odbierania odpadów komunalnych należy sporządzić osobno kartę dla każdej gminy, z terenu której odpady komunalne są odbierane. Nie dotyczy komunalnych osadów ściekowych stosowanych w celach, o których mowa w art. 43 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, prowadzącego zakład przetwarzania, o którym mowa w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. Nr 180, poz. 1495, z późn. zm.) w zakresie odpadów powstałych w wyniku demontażu zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz prowadzącego stację demontażu i prowadzącego punkt zbierania pojazdów, o których mowa w ustawie z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz. U. Nr 25, poz. 202, z późn. zm.) w zakresie gospodarowania pojazdami wycofanymi z eksploatacji.

2) Zgodnie z katalogiem odpadów stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).

3) Dotyczy działalności w zakresie unieszkodliwiania PCB.

4) Podać imię i nazwisko lub nazwę posiadacza odpadów. W przypadku odbierania odpadów komunalnych posiadaczem obowiązanym do wypełnienia karty ewidencji odpadu jest przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008, z późn. zm.) lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w tej ustawie.

5) Podać adres zamieszkania lub siedziby posiadacza odpadów.

6) Podać adres miejsca prowadzenia działalności. W przypadku posiadania decyzji na prowadzenie działalności na terenie całego kraju lub na określonym obszarze należy wskazać adres siedziby lub miejsca zamieszkania posiadacza odpadów. W przypadku przedsiębiorcy, który uzyskał zezwolenie na odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, należy podać województwo i gminę.

7) Zaznaczyć symbolem X właściwy kwadrat: W – wytwarzanie odpadów, Zb – zbieranie odpadów, Od – odzysk, Un – unieszkodliwianie odpadów, Ok – odbieranie odpadów komunalnych.

8) Podać masę odpadów z dokładnością co najmniej do pierwszego miejsca po przecinku dla odpadów innych niż niebezpieczne; co najmniej do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.

9) Nie dotyczy odpadów komunalnych.

10) Odpady komunalne w rozumieniu definicji zawartej w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.

11) Wypełnia przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w tej ustawie.

12) Podać nr karty przekazania, na podstawie której odpad został przyjęty. W przypadku przywozu odpadów na terytorium kraju należy wpisać "Przywóz do RP". W przypadku przyjmowania odpadów z innego miejsca prowadzenia działalności danego posiadacza odpadów należy wskazać to miejsce podając województwo, nazwę miejscowości, ulicę, nr domu i lokalu. W przypadku przyjmowania odpadów od posiadacza zwolnionego z obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów rubryka pozostaje niewypełniona.

13) Podać masę odpadów zagospodarowanych we własnym zakresie.

14) Symbole R określają procesy odzysku zgodnie z załącznikiem nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.

15) Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodnie z załącznikiem nr 6 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.

16) Podać nr karty przekazania odpadu, którą został przekazany innemu posiadaczowi odpadów. W przypadku wywozu odpadów poza terytorium kraju należy wpisać "Wywóz poza RP". W przypadku przekazania odpadów osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym niebędącym przedsiębiorcami do wykorzystania na własne potrzeby zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 33 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach należy wpisać „Przekazane os. fiz.". W przypadku przekazywania do innego miejsca prowadzenia działalności danego posiadacza odpadów należy wskazać to miejsce, podając województwo, nazwę miejscowości, ulicę, nr domu i lokalu.

10.6 Załącznik nr 6 - Wzór Karty Przekazania Odpadu

<table>
<tr><td colspan="6">KARTA PRZEKAZANIA ODPADU</td><td>Nr karty[1)]</td><td></td><td>Rok kalendarzowy</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="3">Nazwa i adres posiadacza odpadów, który przekazuje odpad[2,3)]</td><td colspan="3" rowspan="2">Nazwa i adres posiadacza odpadów transportującego odpad[2)4) 5)]</td><td colspan="4">Nazwa i adres posiadacza odpadów, które przejmuje odpad [2)6)]</td></tr>
<tr><td colspan="3">Miejsce prowadzenia działalności[7)]</td><td colspan="4">Miejsce prowadzenia działalności[7)]</td></tr>
<tr><td colspan="2">Nr rejestrowy [8)]</td><td colspan="4"></td><td colspan="2">Nr rejestrowy [8)]</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>NIP [9)]</td><td></td><td>REGON[9)]</td><td></td><td>NIP [5) 9)]</td><td></td><td>REGON [5)9)]</td><td></td><td>NIP [9)]</td><td></td><td>REGON[9)]</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">Posiadacz odpadów, któremu należy przekazać odpad [10)]</td><td colspan="8"></td></tr>
<tr><td colspan="4">Rodzaj procesu przetwarzania, któremu powinien zostać poddany odpad [11)]</td><td colspan="8"></td></tr>
<tr><td colspan="4">Wnioskuje o wydanie dokumentu potwierdzającego unieszkodliwianie zakaźnych odpadów medycznych lub zakaźnych odpadów weterynaryjnych [12)]</td><td colspan="8">TAK □ NIE □</td></tr>
<tr><td>Kod odpadu [13)]</td><td colspan="3"></td><td>Rodzaj odpadu [13)]</td><td colspan="7"></td></tr>
<tr><td colspan="3">Data/miesiąc [14), 15)]</td><td colspan="4">Masa przekazanych odpadów [Mg][16)]</td><td colspan="2">Numer rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy[5,17)]</td><td colspan="2">Numer certyfikatu oraz numery pojemników [18)]</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td><td colspan="4"></td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="3"></td><td colspan="4"></td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="3">Potwierdzam przekazanie odpadu

data, pieczęć[19)] i podpis</td><td colspan="4">Potwierdzam przyjęcie odpadów do transportu i wykonanie usługi transportu[4,5)]

data, pieczęć [19)] i podpis</td><td colspan="4">Potwierdzam przejęcie odpadu

data, pieczęć [19)] i podpis</td></tr>
</table>

10.7 Załącznik nr 7 Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

OCENA

stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Nazwa miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:
.....
Adres miejsca/ obiektu/ urządzenia budowlanego/ instalacji przemysłowej:
.....
Rodzaj zabudowy [1)] .....
Numer działki ewidencyjnej[2)] .....
Numer obrębu ewidencyjnego[2)] .....
Nazwa, rodzaj wyrobów[3)] .....
Ilość wyrobów[4)] .....
Data sporządzenia poprzedniej oceny[5)] .....

Grupa / Nr	Rodzaj i stan wyrobów	Punkty	Ocena
1	2	3	4
I.	**Sposób zastosowania azbestu**		
1.	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2.	Tynk zawierający azbest	30	
3.	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1.000 kg/m^3)	25	
4.	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
II.	**Struktura powierzchni wyrobu z azbestem**		
5.	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6.	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, załamania), naruszona struktura włókien	30	
7.	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8.	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzen	0	
III.	**Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem**		
9.	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10.	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11.	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12.	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosfaryczne	10	
13.	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	

IV.	**Miejsce usytuowanie wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych**		
14.	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15.	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	
16.	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17.	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18.	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	
19.	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	0	
20.	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
V.	**Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej**		
21.	Regularnie przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22.	Stałe lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23.	Czasowo (np. domki rekreacyjne)	15	
24.	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	
25.	Nieużytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje)	0	
		SUMA PUNKTÓW OCENY	
		STOPIEŃ PILNOŚCI	

<u>UWAGA:</u> W każdej z pięciu grup arkusze należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeżeli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:

Stopień pilności I **od 120 punktów**
Wymagane pilne usunięcie (wymiana lub wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie
Stopień pilności II **od 95 do 115 punktów**
Wymagana ponowna ocena wymagana w terminie do 1 roku
Stopień pilności III **do 90 punktów**
Wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

....
Oceniający Właściciel / Zarządca
(nazwisko i imię)

....

(miejscowość, data) (adres lub pieczęć z adresem)

Objaśnienie:

1) Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, budynek mieszkalno-gospodarczy, inny.
2) Należy podać numer działki ewidencyjnej i numer obrębu ewidencyjnego faktycznego miejsca występowania azbestu.
3) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura.

4) Ilość wyrobów azbestowych podana w jednostkach masy (Mg) oraz w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (m2, m3, mb).
5) Należy podać datę przeprowadzenia poprzedniej oceny; jeżeli jest to pierwsza ocena, należy wpisać „pierwsza ocena”.